

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА**

Кафедра «Фінанси та економічна безпека»

«ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри,
професор Головкова Л. С.

« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Тема: «Розвиток податкової системи України в контексті євроінтеграції»

Topic: «Development of the tax system of Ukraine in the context of European integration»

Керівник дипломної роботи:

д.е.н., професор кафедри фінансів
та економічної безпеки

Головкова Л.С.

Нормоконтроль

Головкова Л.С.

Студент групи ФК 2026

Лінінчук К.І.

Student

Lininchuk Karyna

Дніпро 2021

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Структура та принципи податкової системи України

В умовах ринкового господарювання та існування різних форм власності основним методом формування доходів держави Україна є податки, які складають податкову систему.

Податкова система – сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів та інших платежів і внесків до бюджету, які працюють в установленому законодавством України порядку.

Мельник В.М. визначає, що: «податкова система – складається з податків та зборів, які мають визначені принципи, порядок та функції процесів оподаткування» (рис. 1.1) [16, с. 8].

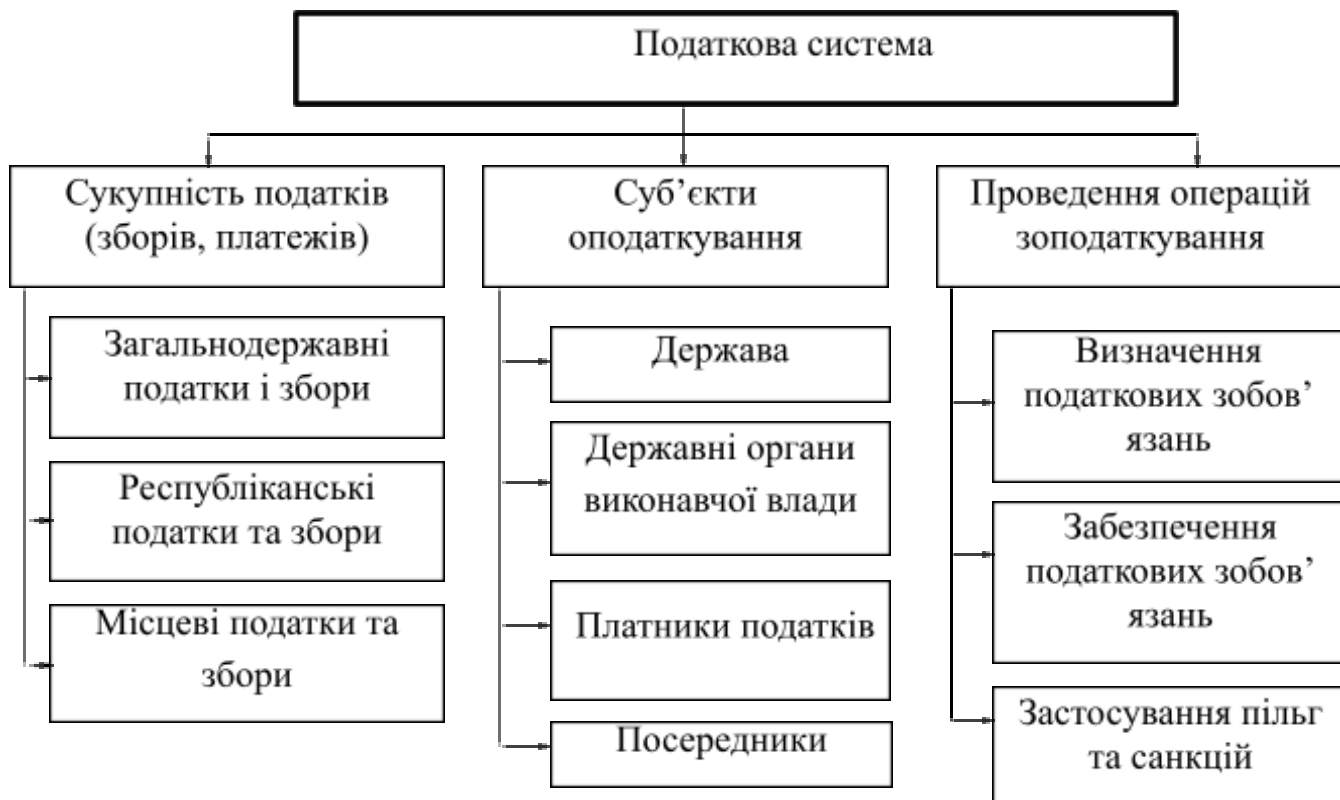
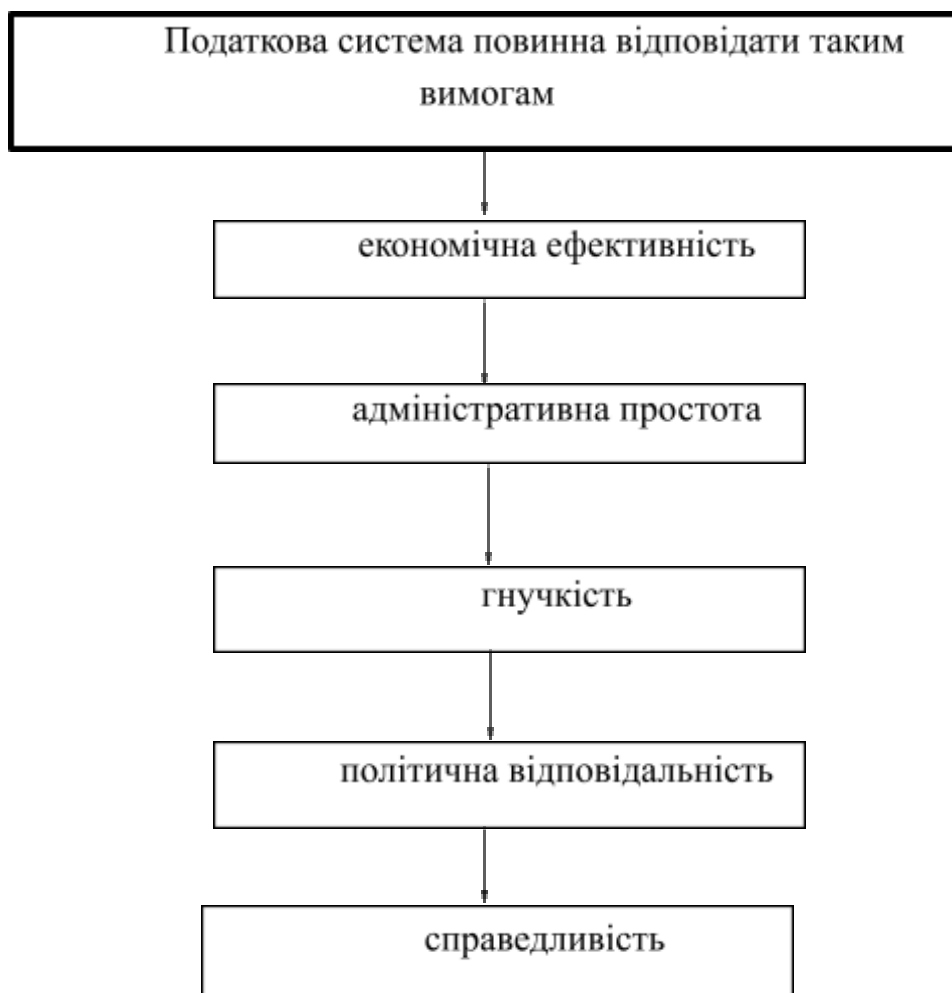

Рисунок 1.1. Податкова система та її складові [16, с. 10]

Вимоги, яким повинна відповідати податкова система показано на рис.1.2. Також важлива знати, що забороняється встановлювати податки та збори на місцях, тобто у сільських, селищних та міських радах, не передбачуваних податковим кодексом України.

Створено автором.

Рис. 1.2. Вимоги до податкової системи

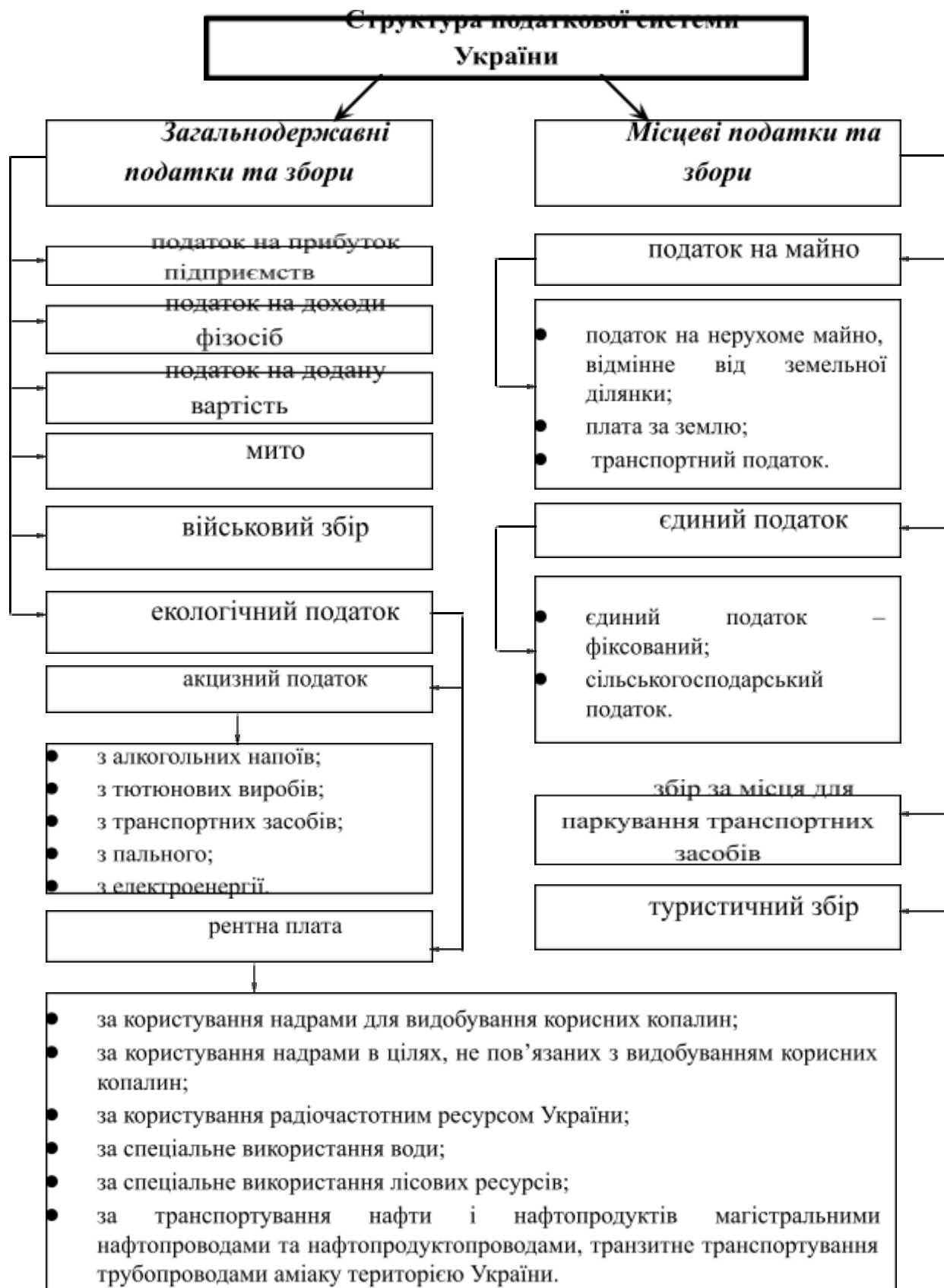
В більш широкому розумінні податкова система представляється як регламентована нормами фінансового права, закріпленими в законах та інших нормативно-правових актах з питань оподаткування, сукупність податкових відносин, які опосередковуються фінансовими органами, що забезпечують адміністрування податків, і проявляються в конкретних формах оподаткування [1, С50].

Податки - специфічний обов'язковий платіж, який встановлюється конституціями майже в усіх державах. У доходах державних бюджетів різних держав іноді податкові надходження складають майже 90% [4].

Розподіл податків по бюджетах, фондах здійснюється відповідно до бюджетної класифікації й може йти за двома основними напрямками: закріплення податку за певним бюджетом або розподілу коштів від сплати податку між бюджетами. При цьому треба враховувати відповідні норми Бюджетного кодексу, згідно з якими власне і розподіляються надходження від сплати податків між бюджетами. Так, статтею 29 Бюджетного кодексу України закріплено склад доходів Державного бюджету України. Статтями 64–69 Бюджетного кодексу України закріплено перелік надходжень від податків та зборів до відповідних різновидів місцевих бюджетів [5].

В Україні процес децентралізації розпочато ще у 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [6].

Отже, податкова система України – це загальнодержавні, а також місцеві податки та збори і вони є найголовнішим, але не єдиним джерелом наповнення держбюджету, в свою чергу вони поділяються на підвиди, які наочно показані на рис.1.3 Структура податкової системи України. Загальнодержавні податки та збори є обов'язкові до сплати незважаючи від регіону України, окрім певних випадків, що встановленні законодавством.

Створено автором (1с.56,2 с.34)

Рис.1.3. Структура податкової системи України

Порядок розподілу загальнодержавних і місцевих податків та зборів між бюджетами різних рівнів регламентується Бюджетним кодексом України:

- види податків і зборів, які функціонують у державі(рис. 1.3.);

У результаті реформи 2015 року кількість податків і зборів скорочено удвічі (11 замість 22). Відбулась трансформація 13 подібних податків у 5 (рис. 1.3). У складі податку на майно введено транспортний податок з дорогих автомобілів. Платники фіксованого сільськогосподарського податку оподатковуються в межах єдиного податку (4 група платників)

- порядок розподілу податків між бюджетами різних рівнів (табл. 1.2.)

Згідно з Бюджетним кодексом доходи місцевих бюджетів складаються з власних і закріплених:

1) власні доходи не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів;

2) закріплені доходи впливають на розмір між бюджетних трансфертів, складають основу визначення податкової спроможності території.

- повноваження сільських, селищних та міських рад у податковому процесі (рис. 1.3) [2].

Таблиця 1.1

Пропорції розподілу податку на доходи фізичних осіб

<i>Місцеві бюджети</i>	<i>Надходження податку, що сплачується на відповідній території</i>		
м. Київ	40 % у кошик власних доходів	60 % до Державного бюджету	
Міста обласного значення, районів, об'єднаних територіальних громад	60 % у кошик власних доходів	15 % до бюджетів областей	25 % до Державного бюджету

У результаті реформи децентралізації відбулось розширення повноважень місцевих рад щодо місцевих податків та зборів, покликане забезпечити стабільні і рівномірні надходження фінансових ресурсів до місцевих бюджетів [2].

Рис. 1.4. Принципи побудови податкової системи [15, с. 75]

Орієнтирами у процесі побудови і удосконалення податкових систем є принципи оподаткування (рис. 1.4. Принципи побудови податкової системи). Як відомо, принципи (від лат. *prīncipium* - основа, першопочаток) - це основоположні й керівні ідеї, провідні положення, фундаментальні начала певної сфери. Тому принципами оподаткування слід вважати базові ідеї та положення, що лежать в основі податкової сфери [7].

На даний час в Україні офіційно прийняті принципи податкової системи і закріплені в статті 3 принципи побудови та призначення системи оподаткування Закону України "Про систему оподаткування" від 18.02.1997.

Принципами побудови системи оподаткування є:

- стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції;
- стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності - введення пільг щодо оподаткування прибутку (доходу), спрямованого на розвиток виробництва;
- обов'язковість - впровадження норм щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), визначених на підставі достовірних даних про об'єкти оподаткування за звітний період, та встановлення відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства;
- рівнозначність і пропорційність - справляння податків з юридичних осіб здійснюється у певній частці від отриманого прибутку і забезпечення сплати рівних податків і зборів (обов'язкових платежів) на рівні прибутки і пропорційно більших податків і зборів (обов'язкових платежів) - на більші доходи;
- рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації - забезпечення однакового підходу до суб'єктів господарювання (юридичних і фізичних осіб, включаючи нерезидентів) при визначенні обов'язків щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

- соціальна справедливість - забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обгрунтованого неоподатковуваного мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи;
- стабільність - забезпечення незмінності податків і зборів (обов'язкових платежів) і їх ставок, а також податкових пільг протягом бюджетного року;
- економічна обгрунтованість - встановлення податків і зборів (обов'язкових платежів) на підставі показників розвитку національної економіки та фінансових можливостей з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його доходами;
- рівномірність сплати - встановлення строків сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету для фінансування витрат;
- компетенція - встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів), а також пільг їх платникам здійснюються відповідно до законодавства про оподаткування виключно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами;
- єдиний підхід - забезпечення єдиного підходу до розробки податкових законів з обов'язковим визначенням платника податку і збору (обов'язкового платежу), об'єкта оподаткування, джерела сплати податку і збору (обов'язкового платежу), податкового періоду, ставок податку і збору (обов'язкового платежу), строків та порядку сплати податку, підстав для надання податкових пільг;
- доступність - забезпечення дохідливості норм податкового законодавства для платників податків і зборів (обов'язкових платежів) [8].

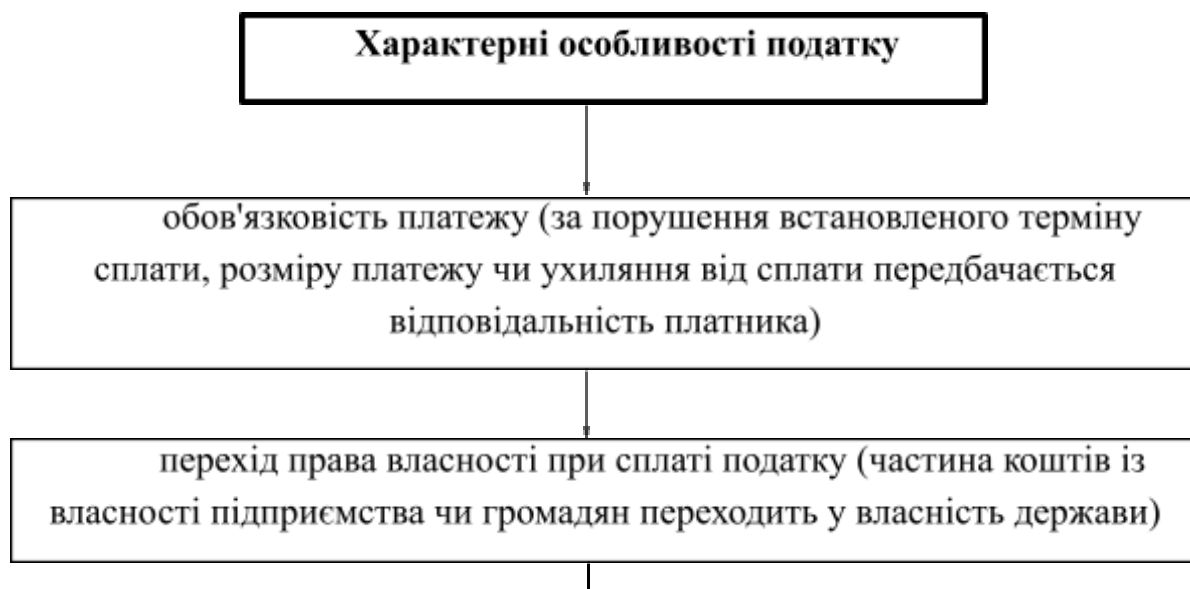
1.2. Ознаки, призначення, функції та економічна сутність податків

Основним джерелом формування фінансових ресурсів для існування держави і виконання нею своїх функцій є податки, отримувані від фізичних і юридичних осіб, суб'єктів економічного життя. Податки сплачуються періодично, тому формується постійний потік коштів до бюджету: в Україні вони акумулюються на Єдиному казначейському рахунку в Національному банку України і водночас витрачаються відповідно до регламентованих Державним казначейством України дій розпорядників бюджетних коштів.

Податок - це обов'язковий регулярний платіж юридичних або фізичних осіб до бюджету держави або місцевого бюджету, визначений законодавчо [9].

Демченко О.О. визначає податки, як: «податки – це сплата в обов'язковому порядку платежів фізичних та юридичних осіб до бюджету (центрального, місцевого), відповідно до визначених законом умов певної держави» [10, с. 44].

Стягнення податкових надходжень здійснюється лише за наявності фактичного складу об'єкта оподаткування, що передбачений у нормативних актах. Умовою оподаткування є наявність у платника податку самостійного джерела доходу чи майна. Визначимо основні характерні особливості податку(рис. 1.5.)

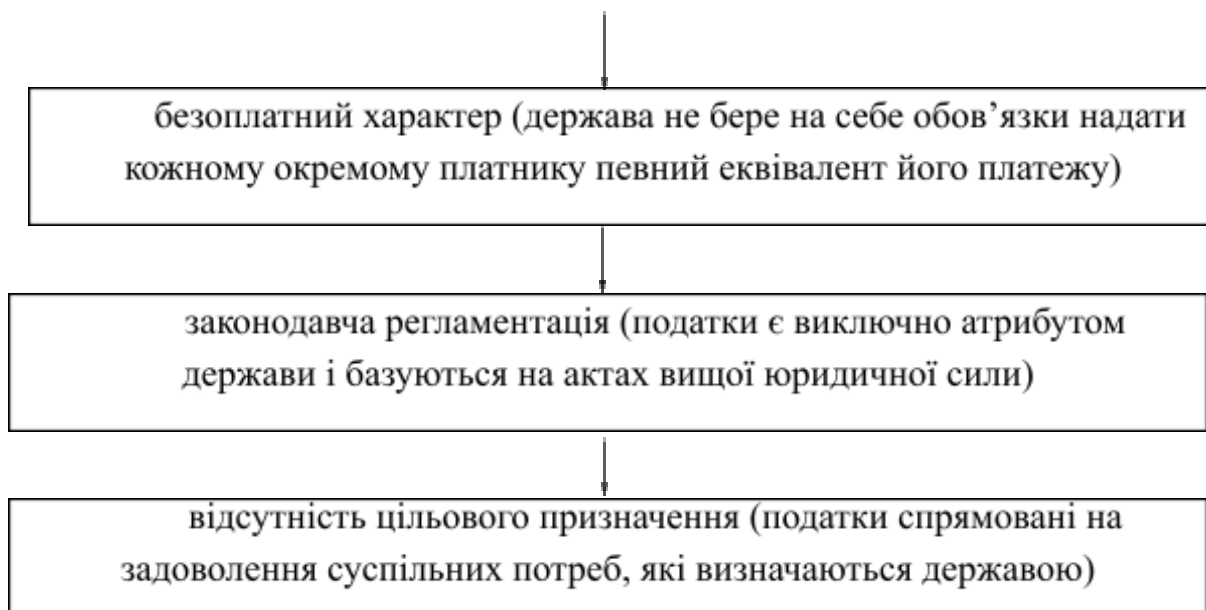

Рис. 1.5. Характерні особливості податку [11, с. 65]

Основне завдання податків є фінансування та утримання державних установ України. А основні ознаки податків:

- це вид платежу, закріплений актом компетентного органу державної влади;
- з першою ознакою безпосередньо пов'язана ознака індивідуальної безоплатності, чи одностороннього характеру встановлення податку;
- нецільовий характер податкового платежу означає надходження його у фонди, що акумулюються державою і використовуються на задоволення державних потреб;
- безумовний характер податку є продовженням попередньої ознаки й означає сплату податку, не пов'язану з жодними зустрічними діями, привілеями з боку держави;
- платіж надходить до бюджету відповідного рівня чи цільового фонду;
- обов'язковий характер податкового вилучення забезпечує нагромадження коштів у доходній частині бюджету;
- безповоротний характер податку;
- платіж у грошовій формі [12, с.5].

Елементи оподаткування мають специфічні особливості податків, які організовують процеси фіскальних правовідносин учасників ринку.

Отже, до основних елементів податку відносять:

1. Суб'єкт податку - учасник процесу справляння податку (платник, держава, державні органи).
2. Об'єкт оподаткування - явище, предмет чи процес, внаслідок наявності яких сплачується податок.

Є два підходи до оцінки об'єкту:

- а) кількісний і натуральний;
- б) грошовий.

3. База оподаткування - законодавчо закріплена частина доходів чи майна платника податків (за вирахуванням пільг), яка враховується при розрахунку суми податку. Податкова база - це кількісний вимір об'єкта оподаткування.
4. Податковий період - строк, протягом якого завершується процес формування податкової бази, остаточно визначається розмір податкового зобов'язання.
5. Порядок сплати податку - методи, строки та засоби сплати податку в державі, які залежать від принципів побудови податкової системи.

Поряд з порядком сплати податку важливе місце займає такий елемент як податковий звіт - документ, що подається до податкової інспекції із звітними даними про розрахунки з бюджетом.

6. Метод податкового обліку - метод, що використовується для визначення моменту виникнення окремих складових податкових зобов'язань.
7. Одиниця оподаткування - частина об'єкта оподаткування, стосовно якої відбувається встановлення нормативів і ставок обкладення, тобто та одиниця, яка покладається в основу виміру об'єкта оподаткування. Вона залежить від об'єкта оподаткування, виражається в грошовій або натуральній формі і має переважно

розрахунковий характер. Наприклад, грошова одиниця для оподаткування прибутків та доходів, одиниця вимірювання площі для земельного податку.

8. Податкова ставка - законодавчо встановлений розмір податку або збору, виходячи із об'єкту або одиниці оподаткування [12].

Найбільш ефективним соціально-економічний аспект податків при застосуванні всіх функцій разом. Виходячи з цього, функції податків можна згрупувати в два блоки: основні та додаткові.

Група основних функцій включає сутнісну функцію податку (фіскальну) і дві загальнофінансові (регулюючу та контрольну)(рис.1.6.). Саме на базі цих функцій будується податковий механізм, і, діючи спільно, вони утворюють цілісний комплекс.

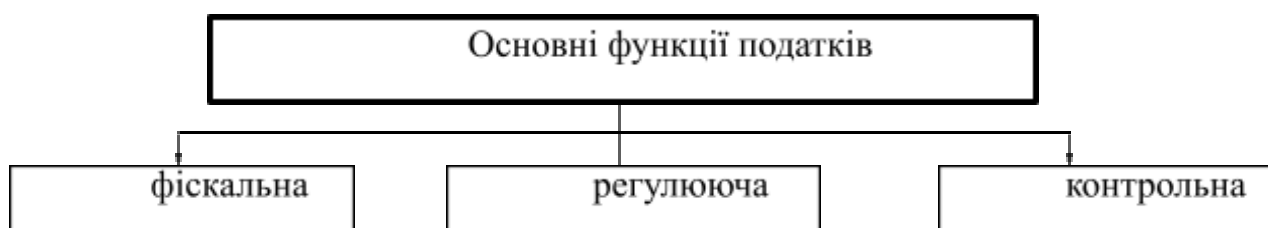

Рис. 1.6. Основні функції податків [15]

Основні функції податку:

1. Найважливішою функцією податків є фіскальна (державна скарбниця). Відповідно до цієї функції податки виконують своє основне призначення — насичення доходної частини бюджету, доходів держави для задоволення потреб суспільства. У період становлення буржуазної держави цю спрямованість податків вважали єдиною. Однак до кінця XIX ст. з'явилася нова концепція: податки розглядали як соціальний регулятор, знаряддя реформ, а вже до кінця 30-х рр. XX ст. — вже і як засіб регулювання економіки, забезпечення стабільного економічного зростання.

2. Регулююча функція слугує своєрідним доповненням попередньої і стосується як регулювання виробництва, так і регулювання споживання

(наприклад непрямі податки). При цьому регулюючий механізм існує об'єктивно і вплив на платників здійснюється незалежно від волі держави. Дуже часто під регулюючою функцією розуміють лише надання пільг окремим виробникам чи галузям. Однак податкове регулювання — складніший механізм, що враховує не тільки податковий тиск, а й перспективи того чи іншого виду діяльності, рівня прибутковості і т.д..

3. Контрольна функція реалізується в ході оподаткування при регламентації державою фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій, одержанні доходів громадянами, використанні ними майна. З допомогою цієї функції оцінюють раціональність, збалансованість податкової системи, кожного важеля окремо, перевіряють, наскільки податки відповідають реалізації мети у сформованих умовах [14].

Додаткові функції податку (рис. 1.7.) деталізують головні цілі, реалізовані через підсистему основних функцій. Крім того, якщо основні функції обов'язкові для всіх видів податків, то додаткові мають відтінок факультативності й не обов'язково представлені у всіх податках.

Створено автором [14]

Рис. 1.7. Додаткові функції податку

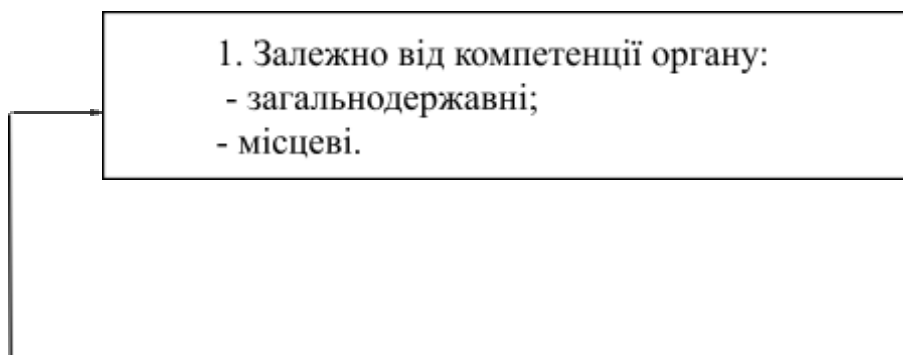
Додаткові функції податку:

1. Розподільна функція являє собою своєрідне відображення фіскальної: наповнити скарбницю, щоб потім розподілити отримані кошти. Але на стадії розподілу ця функція дуже тісно переплітається з регулюючою, і в одній дії можуть виявлятися обидві функції. Наприклад, непрямі податки, регулюючи споживання, створюють основи для перерозподілу коштів одних платників на

користь інших (акцизи на делікатесні види продуктів і т. ін.). Це дозволяє говорити про існування первинного і вторинного розподілу (перерозподілу) за рахунок податків.

2. Стимулююча (дестимулююча) функція створює орієнтири для розвитку або згортання виробничої діяльності. Як і регулююча, вона може бути пов'язана із застосуванням механізму пільг, зміною об'єкта оподаткування, зменшенням оподатковуваної бази. Іноді цю функцію розглядають як підвид регулюючої.

3. Накопичувальна функція являє собою своєрідне узагальнення всіх попередніх функцій і головну — з позицій реалізації цілей держави в податковій системі. Найбільш узагальнюючою функцією податків, з якою пов'язані їх виникнення і розвиток, є фіскальна. Але це тільки на перший погляд. Вона має тимчасовий характер, виступає як етапне, реалізуюче насичення бюджету на певний період. Кінцева мета податків — не тільки сформувати бюджет, а й сформувати мету, інтереси в розподілі цих коштів і інших коштів платників, тобто створити умови для нагромадження як юридичними, так і фізичними особами. У цьому разі йдеться про активне нагромадження, що полягало б в збільшенні потужностей, розвитку виробництва тощо. Здійснити це можна шляхом диференціації або зниження майнових податків, надання пільг при цільовому використанні коштів. Ця функція дуже тісно пов'язана зі стимулюючою, але є більш глобальною й узагальнюючою. Крім того, якщо стимулююча функція пов'язана з процесом, діяльністю платників, то накопичувальна орієнтована на кінцевий результат, визначає мету діяльності і має більш статичний характер [14]. Податки класифікуються за ознаками, цілями та завданнями згідно інтересів учасників ринку (рис. 1.8.).

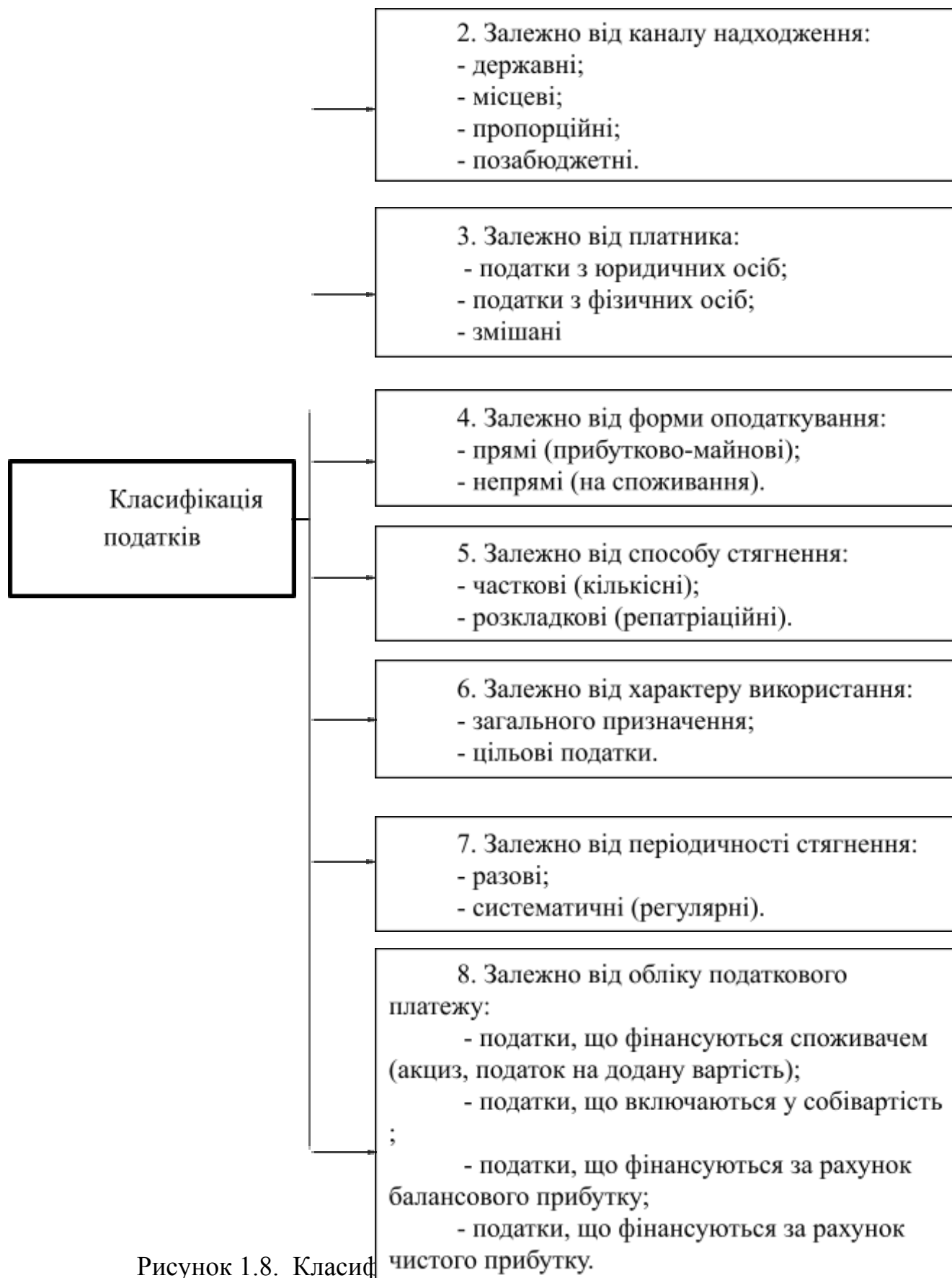

Рисунок 1.8. Класифікація податків

Економічну категорію "податок" необхідно розглядати у декількох аспектах: за економічним змістом, за формою прояву та з організаційно-правового боку. Економічна сутність податків виявляється в економічних відносинах, які складаються у держави з юридичними і фізичними особами з приводу примусового вилучення нею частини новоствореної вартості і формування централізованих фондів грошових ресурсів, необхідних для виконання державою її функцій. Конкретними формами прояву категорії податку є види податкових платежів, які встановлюються законодавчими органами влади [17].

Державі постійно потрібні кошти, щоб закривати ними поточні витрати, а податки і є джерелом надходжень цих коштів. Саме формування розвиненої податкової системи є вагомим економічним регулятором ринкових відносин (механізмом управління).

1.3. Закордонний досвід розвитку податкової системи країн з розвиненою ринковою економікою

Відповідно до Конституції України (ст. 1) Україна є соціальною правовою державою. Отже, її податкова система має відповідати вимогам соціальної держави щодо рівня фінансування суспільних благ, із визначенням відповідно до цього рівня перерозподілу ВВП, який забезпечуватиме формування фінансових ресурсів, достатніх для виконання конституційно закріплених функцій держави та гарантій громадян на достатній життєвий рівень.

Внаслідок розширення ЄС Україна отримала прямий доступ до єдиного, розширеного, гармонізованого ринку ЄС з 450 мільйонами споживачів. Стає очевидним, що Україна у більшій мірі, ніж інші країни, зможе отримати переваги від доступу до єдиного ринку ЄС з високим рівнем відкритості, єдиним переліком торгових правил і адміністративних процедур, єдиним митним тарифом та з вільним рухом товарів, послуг, громадян і капіталу без внутрішніх бар'єрів (прикордонного контролю, сертифікатів).

Основним шляхом узгодження правових норм України та Європейського Союзу є адаптація – процес розробки і прийняття нормативно-правових актів та створення умов для їх належного впровадження і застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України до європейського права [18].

У зв'язку з цим проаналізуємо досвід оподаткування країн з розвинутою ринковою економікою на прикладі таких країн як Польща, США, Нідерланди, Італія, Великобританія, а також Японія.

Податкова система Республіки Польща

Загальні принципи податкової системи Польщі визначені у Податковому праві, яке набуло чинності 1 січня 1998 р. Податкове право нормує зокрема податкові зобов'язання, подання інформації, податкові дії та податковий контроль. Положення цього закону стосуються податкових зборів та інших неподаткових належностей бюджету держави та бюджетів органів місцевого самоврядування [19].

З 1 січня 2009 року у Республіці Польща введено два види податку від фізичних осіб. Якщо платник податку протягом року отримував дохід у розмірі до 85 528 польських злотих (30545 дол. США), то повинен сплатити податок у розмірі 18% від доходу. Всі доходи платника податку, які перевищуватимуть вищезгадану суму доходу, сплачуватимуть податок у розмірі 32%.

Середньою ставкою податку з доходів у розмірі 19% обкладаються дивіденди та надходження від долі у прибутках юридичних осіб. Податком з доходу обкладаються фізичні особи, які постійно проживають в Польщі та особи, які перебувають в країні понад півроку. Також оподатковуються доходи осіб, що проживають за кордоном, якщо джерело цих доходів знаходиться у Польщі.

Для визначення загальної суми оподаткування дохід зменшується на суму страхових внесків на пенсійне страхування за віком та станом здоров'я, на лікарняне страхування та страхування від нещасних випадків, що передбачено у положеннях про систему соціального страхування [20].

Податкова система Сполучених Штатів Америки (США)

Головне місце у федеральній податковій системі США посідають три податки: індивідуальний прибуток; на соціальне страхування; на прибуток корпорацій.

Федеральний індивідуальний прибутковий податок стягується з усього працездатного населення США. Ним оподатковуються практично всі види доходів, які можуть бути одержані населенням: заробітна плата і допомога; прибуток від приватної підприємницької діяльності; відсотки за внесками в кредитно-ощадні установи; дивіденди; рента; допомога по безробіттю, що виплачується приватними компаніями. Не підлягають оподаткуванню доходи від відсотків, які отримують утримувачі деяких видів цінних паперів, що випускаються урядами штатів. Частково оподатковуються пенсії та допомога із соціального страхування.

Кожний платник податків має право на ряд знижок і відрахувань із свого валового доходу перед нарахуванням податку. Перш за все, існують так звані персональні відрахування.

Окрім персональних відрахувань, платники податків мають право робити ряд цільових знижок зі свого доходу, який підлягає оподаткуванню. Найбільше значення мають п'ять статей таких знижок. У такий спосіб дозволяється вираховувати із валового доходу частину витрат на лікування та інше медичне обслуговування, яке перевищує 7,5% цього доходу за минулий рік.

Значна частина американців купує приватні житлові будинки на виплату, використовуючи спеціальний банківський кредит, що надається на строк до 30 років, але під високі річні відсотки. Виплати цих відсотків також вираховуються із річних доходів. Крім того, дозволяється вираховувати частину виплат відсотків за споживчим кредитом. Вираховуються із річного доходу кошти, виплачені у формі податків штатним і місцевим органам влади, а також пожертвування всіляким неприбутковим організаціям, головним чином, — релігійного та добровільного спрямування. Замість того, щоб робити всі ці знижки за статтями, платник податків на свій вибір має право застосувати так

звану стандартну знижку, розмір якої залежить лише від сімейного стану, але не від величини доходу або яких-небудь статей витрат. Так, подружжя, котре використовує єдину стандартну знижку, застосовує її в розмірі 5 тис. дол., для одиноких вона становить 3 тис. дол., для несімейних, котрі мають на своєму утриманні хоча б одну особу, – 4,4 тис., а для подружжя, котре заповнює окремо податкові декларації, – 2,5 тис. дол.

Після того, як платник податків зробив усі дозволені законом вирахування зі свого валового річного доходу, сума, яка залишилася, безпосередньо оподатковується прибутковим податком. Другим за значенням із федеральних податків є податок на соціальне страхування, що стягується лише з доходів від заробітної плати і дарування (тому його іноді називають податком на заробітну плату). Цей податок має ряд специфічних рис. Перш за все він стягується в рівних частинах з робітників, наймодавців та підприємців. Це означає, що підприємець сплачує за кожного зайнятого в нього на підприємстві суму, яка дорівнює розміру податку, що стягується з даного робітника. До того ж податком на соціальне страхування оподатковується не вся зарплата, а лише частина її до певного рівня, встановленого в законодавчому порядку (податкова база).

Збори від цього податку за законом визначено виключно для виплати пенсій престарілим, інвалідам, сім'ям, котрі втратили годувальника, і можуть бути використані на інші заходи.

Третім великим федеральним податком є податок на прибуток корпорації. Ним оподатковується валовий перерозподільний прибуток корпоративного бізнесу. Прибуток у розмірі 50 тис. дол. оподатковується за максимальною ставкою – 34% [21].

На відміну від України податкова система у США є трирівневою, а подекуди й чотирирівневою. Так, у США податки встановлено на федеральному (національному) рівні, на рівні штатів, міст, іноді навіть районів. Основу федерального бюджету становить податок на доходи фізичних осіб, який забезпечує 40 — 45% бюджету. Податок на прибуток юридичних осіб наповнює

федеральний бюджет майже на 10%, відрахування на соціальне забезпечення (для виплати пенсій та на медичне забезпечення пенсіонерів) становлять 30 — 35% федерального бюджету; акцизний податок наповнює бюджет на 2 — 3%.

Оскільки податки до федерального бюджету адмініструє національна податкова служба (IRS), а податки до бюджетів штатів та місцевих бюджетів — служби, утворені урядами штатів та органами місцевого самоврядування, то між цими службами функціонує система обміну інформацією. За наявності такого механізму один і той самий об'єкт контролюється декількома службами, що ускладнює спроби знизити оподаткування [22]. На мою думку, при запровадженні даного механізму в Україні до державного бюджету України надходили б додаткові кошти, які можна б було направити для вирішення певних потреб.

Податкова система Нідерландів

Фізичні особи сплачують такі податки:

- прибутковий податок. Він є основним податком, який стягується з усіх видів доходів громадян.

- платники податку поділяються на три категорії:

- самотні платники податку;
- подружжя;
- самотній платник податку з дітьми.

- прибутковий податок та відрахування на соціальне страхування становлять єдиний комбінований податок, який розраховується за прогресивною шкалою. Для деяких категорій громадян (наприклад, осіб, старших за 65 років) встановлюються нижчі ставки.

Одноразові виплати оподатковуються за різними ставками. Так, вихідна допомога, прибуток від реалізації або ліквідації бізнесу оподатковуються за ставкою 45%, дохід на приріст капіталу, одержаний від реалізації акцій, — 20%.

Якщо фізична особа тимчасово працює в Нідерландах, то її дохід оподатковується за ставкою 35% [23].

Податкова система Італії

Серед прямих податків основним є прибутковий податок з громадян, який стягується за шедулярною формою, тобто обкладається кожна частина доходу окремо в залежності від джерела доходу. (Шедулярній формі обкладання прибутковим податком протистоїть глобальна – з розрахунку сукупного доходу, що в сучасних умовах має більш ширше розповсюдження).

Прибутковий податок з фізичних осіб резиденти сплачують із усіх видів доходів, одержаних в Італії і за кордоном, нерезиденти – лише з доходів, одержаних в Італії. Залежно від свого походження джерела доходів поділені на п'ять категорій, кожній з яких властиві свої особливості оподаткування: нерухоме майно (земля і будівлі); капітал; підприємництво; трудові доходи від роботи за наймом і в порядку самозайнятості осіб вільних професій; інші джерела. Під одною назвою по суті справляються п'ять різних податків.

Податок на нерухоме майно справляється на основі кадастрових оцінок, котрі переглядаються кожні 10 років. Норми оподаткування диференційовані залежно від характеру експлуатації майна. Так, здані в оренду, належні державі, зайняті під будівництво землі не оподатковуються. Якщо земельна ділянка або будівля не використовуються за призначенням, кадастрова оцінка збільшується за встановленою системою коефіцієнтів (максимально до 300%).

Прибутковий податок на капітал справляється в момент і по місцю одержання доходу. Він поширюється на депозитні рахунки в банках, проценти по позиках, доходи від цінних паперів, лотерейні виграші. Проценти по банківських рахунках оподатковуються за ставкою 25%; по облігаціях, бонах і кредитних сертифікатах – 12,5%; по іноземних позиках – 30%.

Податок на трудові доходи осіб працюючих за наймом поширюється на заробітну плату, компенсації, винагороди, доплати та ін.; осіб вільних професій – на гонорари, доходи від оплати послуг, виручку від продажу витворів мистецтва і т. ін. У силу різноманітності, нерегулярності, кон'юнктурності таких доходів адміністрування оподаткування трудових доходів осіб вільних професій досить складне.

Соціальною базою податку на підприємців є представники дрібної буржуазії, що ведуть приватну комерційну діяльність або сімейний бізнес. Тому об'єктом даного податку може бути як дохід, так і прибуток. До п'ятого виду прибуткового податку з фізичних осіб – податку на інші джерела доходів – відноситься оподаткування доходів від спекулятивної перепродажі землі та іншого нерухомого майна; разових продаж витворів мистецтва; від власності, яка знаходиться за кордоном; від винагород за випадкові чи тимчасові послуги. При визначенні величини оподатковуваного доходу загальний дохід (прибуток) зменшується на суми витрат на орендну плату; сплату процентів за іпотечний кредит; видатків на лікування й освіту; пожертвування на користь церкви, благодійних організацій, наукових і культурних установ та деякі інші затрати.

Платниками прибуткового податку з юридичних осіб, що справляється за ставкою 36%, є промислові підприємства, комерційні організації, фінансово-кредитні установи, в тому числі їх філіали за кордоном. Об'єкт оподаткування – чистий дохід у формі нерозподіленого прибутку. Останній визначається в такому порядку: валовий дохід мінус затрати виробництва та видатки на комерційну діяльність (заробітна плата, експлуатаційні затрати, амортизаційні відрахування та ін.). До складу валового доходу входять: виручка від основної діяльності та реалізації цінностей (землі, будівель, споруд, зайвого обладнання і т. п.). Не підлягають оподаткуванню резервні фонди [24].

Податкова система Великобританії

Податок на прибуток – фіскально й соціально найбільш важливий податок у Великобританії. Він передбачає низку пільг:

- неоподатковуваний мінімум складає 3445 фунтів стерлінгів на рік;
- для осіб старших 64 років – 4200 фунтів стерлінгів;
- для осіб старших 74 років – 4370 фунтів стерлінгів;
- неповним сім'ям, які мають дітей віком до 16 років;
- неповним сім'ям, діти яких навчаються у вищих навчальних закладах денної форми навчання;

- оподатковуваний дохід зменшується на суму витрат, пов'язаних з одержанням доходу (спецодяг, обладнання для роботи), а також на суми внесків до пенсійних і благодійних фондів, медичної страховки для старших 65 років, процентних платежів по позиках на придбання житла та власності (максимум 30 тис. фунтів стерлінгів);

До речі, величина знижок щорічно індексується в залежності від рівня інфляції.

До цього ж у Великобританії існує дещо інший принцип (на відміну від інших країн Європи) побудови та нарахування податку на прибуток, який розподіляє дохід на певні групи (шедули) в залежності від джерела отриманого доходу.

Діє всього 5 груп, кожна така група оподатковується за особливим принципом і названа в порядку англійського алфавіту: А, С, D, E, F.

Група А – доходи від власності та орендованого майна (землі, будинку, квартири, якщо це буде навіть автофургон чи яхта, пристосовані для постійного проживання); оподатковуваний дохід вираховується як різниця між доходами від власності чи володіння майном і експлуатаційними видатками на його утримання; до даної групи відносяться також доходи від колишньої групи В (комерційна експлуатація лісів, що знаходяться у приватній власності);

Група С – доходи від облігацій державних позик;

Група D – доходи від виробничо-комерційної діяльності (наприклад, прибуток власника магазину), від надання послуг особами вільних професій (адвокатами, лікарями і т. д.), аліменти, гонорари, доходи британських підданих від цінних паперів і майна, що знаходиться за кордоном);

Група E – заробітна плата, пенсії з приватних пенсійних фондів, оподатковувані соціальні допомоги;

Група F – дивіденди та інші виплати, здійснювані компаніями. Загалом, система поділу на групи має ряд переваг, що дозволяє визначити кількість платників по кожній із окремих груп доходів [25].

Податкові системи розвинених країн світу надзвичайно гнучкі. Наприклад, у США та Великобританії платник податку може самостійно вибрати такий варіант оподаткування, приміром, прибутковий податок з фізичних осіб, який для нього є найефективнішим. Це уможливорює зменшення кількості платників, які бажають перейти у тіньовий сектор економіки або ухиляються від сплати податків. Одним із важливих аспектів структури податкових систем розвинутих країн також є структура прямих податків, яка характеризується певними закономірностями, а саме – залежністю співвідношення між податком на прибуток корпорацій і особистим прибутковим податком від структури національного доходу. В країнах з розвинутою ринковою економікою у створеному національному доході переважають індивідуальні доходи, тому частка особистого прибуткового податку значно вища [26].

Податкова система Японії

Податкова система Японії характеризується множинністю податків. Усього в країні нараховується близько тридцяти державних і стільки ж - місцевих податків. Вони поділяються на три основні групи:

- I. Прямі прибуткові податки з юридичних та з фізичних осіб;
- II. Прямі податки на майно (земельний податок, податок на спадщину та дарування, податок на нерухомість та ін.);
- III. Прямі і непрямі споживчі податки (гербовий збір, податок на споживання та ін.).

В Японії налічується 47 префектур, що об'єднують 3045 міст, селищ, районів, кожен з яких має самостійний бюджет. Вагому роль в його наповненні відіграють префектурні та муніципальні податки та збори.

До переліку префектурних платежів входять: податок на проживання в префектурі; податок з підприємців на кількість співробітників; податок на придбання власності; податок на видовища; податок з транспортних засобів та деякі інші входять.

Муніципальні ж податки включають: податок на проживання в конкретному населеному пункті; майновий податок; податок «на легкі» транспортні засоби; податок на землю, що знаходиться у власності; податок на розвиток міст та ін. При цьому місцеві податки не домінують у місцевих бюджетах, складаючи менше половини їхньої дохідної частини. Це відрізняє японську податкову систему від північно-американської, де місцеві податки перевищують 2/3 бюджету муніципалітетів. Закон про місцеві податки визначає їхні види і граничні ставки, регулювання ж ведеться місцевими органами влади.

Основу всіх податкових надходжень в держбюджет Японії – близько 70% - складають прибутковий податок (income tax) та корпоративний податок (Corporate income tax).

Фізичні особи (наймані працівники та самозайняті особи) сплачують державний прибутковий податок по прогресивній шкалі, що має шість ставок – 5, 10, 20, 30, 40 і 50%, які нараховуються залежно від суми отриманого доходу. Сплачується він щорічно на всі види доходів, отриманих протягом календарного року.

Громадяни Японії, а також постійні резиденти (громадяни, що проживали на території держави щонайменше 5 років і мають намір постійного проживання) сплачують прибутковий податок на всі доходи отримані як в Японії, так і закордоном. Нерезиденти сплачують податки лише в частині доходів, отриманих на території Японії.

В Японії Корпоративний податок (Corporate income tax), що нараховується з чистого прибутку як організацій (компаній, корпорацій), так і приватних підприємців, складається з національного податку (national corporate tax), а також місцевих податків: податок на проживання (inhabitant tax), податку з підприємств (enterprise tax), та спеціальний місцевий податок з корпорацій (Special local corporate tax), що значно збільшують підсумкову ставку корпоративного податку (Corporate income taxes). В Токіо вона може сягати більше 40%.

Серед непрямих податків в Японії основним виступає податок на споживання, що стягується за ставкою 5% (4% національного та 1 % податку префектур). Цей податок включається в ціну товару та сплачується споживачем, тому схожий на податок на додану вартість, ним обкладається більшість товарів і послуг, що надаються в Японії.

Податком на споживання не обкладаються: операції з купівлі-продажу землі та продаж нерухомості, операції в іноземній валюті, продаж поштових марок, послуги комунальних служб, плата за вступ до школи та плата за навчання, також медичні послуги, наприклад - оплата профілактичного огляду у лікаря, плата за поховання та деякі інші.

Існує також місцевий податок на споживання, що спрямовується до муніципальних бюджетів. Ним обкладається проживання в готелях та користування закладами громадського харчування.

До непрямих податків також відносяться акцизи - на спиртне, тютюнові вироби, нафту, газ, бензин, які сплачуються споживачами при купівлі товару. До цієї ж групи відносяться також мита [79].

Серед прямих місцевих податків слід зазначити майнові, а саме:

1. Податок на нерухомість. Це муніципальний податок, який сплачується щорічно особами, що володіють земельними ділянками, житлом та іншими видами активів, що підлягають амортизації.
2. Податок на спадщину. Громадяни Японії та постійні резиденти сплачують податок на всю спадщину, в тому числі, отриману з закордонних джерел. Для іноземних громадян податкові зобов'язання існують лише відносно активів Японії. Ставки податку від 10% до 50%, залежно від вартості майна.
3. Податок на дарування. Податкові ставки на дарування від 10% до 50%, залежно від вартості активу. Слід зазначити, що дарування від корпорації фізичній особі обкладається податком на прибуток, а не податком дарування.

4. Податок на транспортні засоби. Взагалі власники транспортних засобів в Японії змушені платити чимало податків: 3% споживчого податку при купівлі, окремий податок на придбання транспортного засобу (сплачується до префектури), податок на бензин (включений в його вартість), щорічний податок на сам засіб і навіть на його вагу [80].

Японська податкова система зорієнтована на специфічні особливості місцевого населення. У країні традиційно високо розвинуті правосвідомість та законослухняність, і переважна більшість громадян просто не в змозі порушити законодавство.

Унікальність податкової політики Японії забезпечується сполученням таких факторів, як високі темпи економічного зросту і помірний у порівнянні з іншими країнами рівень державних витрат (цьому в чималій мірі сприяла майже повна відсутність військового бюджету). Аналіз сучасної податкової системи Японії дозволяє виділити наступні її особливості:

- помірний рівень податкового тягара (щонайнижчий серед розвинутих країн: частка податків у національному доході Японії - 26%, тоді як, наприклад, у Великобританії – 40%, Франції – 34%);
- високий рівень місцевих податків;
- висока частка прямих (Direct Tax) і низька непрямих (Indirect Tax) податків;
- найвища серед розвинутих країн частка прибуткових податків (Incom Tax) - близько 50%;
- стабільно високий рівень податків на прибуток корпорацій (Corporation Income Tax) - близько 40%;
- помітна роль податкових пільг (Tax Incentives) у підвищенні ефективності економіки і досягнення цілей економічної політики;
- низький рівень податку на споживання. Цей податок був уведений лише в 1989р. як аналог ПДВ. Його ставка лише 5% - найнижча серед розвинутих країн. Наприклад, у Франції відповідний податок

становить 19,6%, у Великобританії, Австрії та Італії – 20%, Данії, Норвегії, Швеції – 25%;

- високий рівень податків на власність (15,8%);
- централізований збір податків (на відміну, наприклад, від США, Канади й ін.).

Отже, Японія займає серед розвинутих країн перше місце за рівнем оподатковування доходів і останнє – за рівнем оподатковування споживання [79].

Основна увага в побудові податкових систем у різних країнах світу приділяється розвитку підприємницької діяльності та залученню інвестиційних коштів і вітчизняними, і іноземними особами. Для цього в державі створюються умови для стимулювання цих видів діяльності. У більшості країн значні пільги надаються підприємствам, що експортують свою продукцію (водночас слід зазначити, що більшість країн укладають між собою угоди про уникнення подвійного оподаткування) [27].

Висновки до розділу 1

Отже, перший розділ дипломної роботи складається з теоретичної частини, в якій детально розглянуто, що таке податкова система України її основні функції, принципи, ознаки та розкрито економічну суть податків.

Податкова система – це фундамент нашої країни, який поєднує багато елементів – це і податки, і збори і обов’язкові платежі, адже податкові надходження є основою бюджету України. Рівень процвітання та добробуту України, як і всіх країн світу, цілком залежить від злагодженої і налагодженої роботи податкової системи. На даний час податкова система України є інструментом, який відповідає за накопичення коштами бюджету, стимулює бізнес та підприємницьку діяльність, а також реалізує всі соціальні завдання та функції, які постають перед державою. Всі країни з розвинутою ринковою економікою досягли цього завдяки ефективній роботі податкової системи.

У зв'язку, з тим що Україна планує вступити до Європейського Союзу, то нашій державі потрібно детально проаналізувати теперішню податкову систему, за для того, щоб побачити всі явні недоміки, які потрібно реформувати та удосконалити. В наступному розділі ми зробимо детальний аналіз сучасної податкової системи України.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Характеристика сучасної податкової системи України

На даний час, склад податкової системи України такий – державні податки та збори плюс місцеві податки та збори. Як сказано раніше в теоретичній частині даної дипломної роботи, що загальнодержавні податки і збори встановлюються Податковим Кодексом України і обов’язкові до сплати на всій території нашої держави, крім окремих випадків встановлених законодавством України.

Податкові надходження входять, як до Державного бюджету України так і до Зведеного бюджету України, тож постає питання: «Яка відмінність між цими двома бюджетами?».

Державний бюджет – фінансовий план держави у формі затвердженого вищим законодавчим органом країни документа, що містить кошторис державних доходів і видатків протягом фінансового року й особливості порядку застосування норм податкового та фінансового законодавства. Принципи і порядок формування Державного бюджету регламентує законодавство в Україні – це Бюджетний кодекс [81].

Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави. Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей та міст Києва і Севастополя [82].

На рисунку 2.1 показано всього доходів державного бюджету та зведеного бюджету України в період 2016 – 2020рр. в млн. грн..

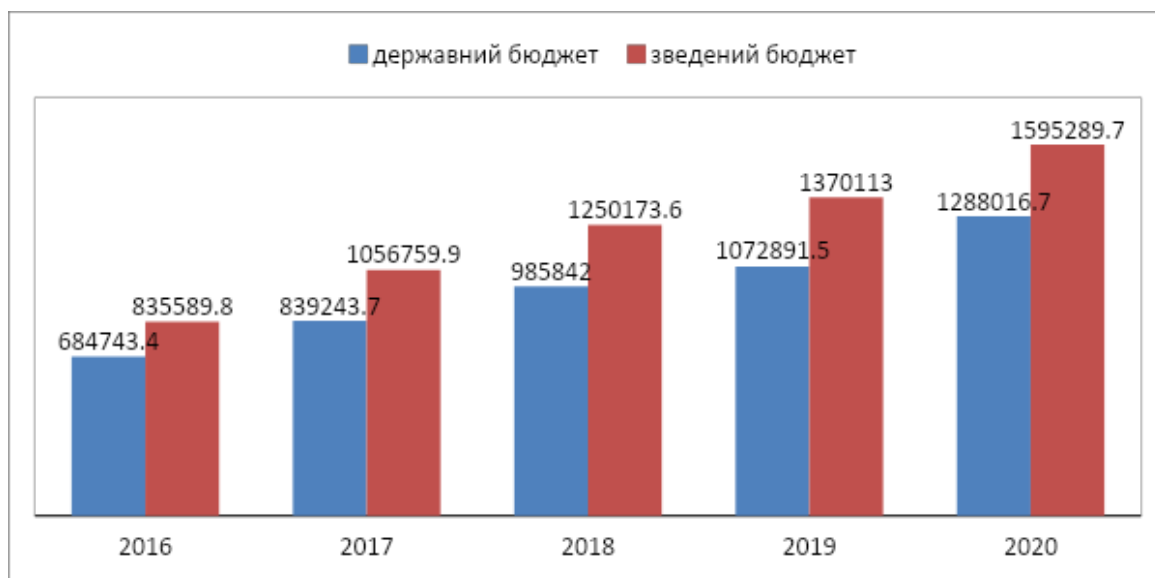
Створено автором на основі додатків 1 і 2.

Рис. 2.1. Всього доходів державного бюджету та зведеного бюджету України в період 2016 – 2020рр. в млн. грн..

За даними рисунка 2.1 спостерігаємо, що доходи Державного бюджету України зростають протягом аналізуючого періоду і становлять на кінець 2020 року 1076016,7 млн. грн., що на 459741,9 млн. грн. більше від кінця 2016 року. А відносне відхилення дорівнює 42,73%, що означає всього доходи у 2016 році зросли 42,73% в порівнянні з 2020 роком.

Доходи до Зведеного бюджету України також зростають і становлять на кінець аналізуючого періоду, тобто на кінець 2020 року 1376661,6 млн. грн., що на 593913,1 млн. грн. більше від початку аналізуючого періоду. При цьому абсолютне відхилення становить у 2017 році в порівнянні з попереднім роком 234039,8 млн. грн., у 2018 році в порівнянні з 2017 роком дорівнювало 167489,8 млн. грн., у 2019 році в порівнянні з 2018 роком становить 105501,7 млн. грн., а також на кінець аналізуючого періоду, тобто на кінець 2020 року в порівнянні з попереднім роком дорівнює 86881,8 млн. грн..

Доходи Зведеного бюджету України, як ми бачимо менші від доходів Державного бюджету України, адже як ми зазначали раніше Зведений бюджет – це сукупність всіх бюджетів.

Створено автором на основі додатків 1 і 2.

Рис. 2.2. Всього видатків державного бюджету та зведеного бюджету України в період 2016 – 2020рр. в млн. грн..

За даними рисунка 2.2 видатки державного та зведеного бюджетів України протягом 2016 – 2020 років, також, зростають. Видатки державного бюджету України на початок аналізуючого періоду, тобто кінець 2016 року, становлять 684743,4 млн. грн., а на кінець аналізуючого періоду, тобто кінець 2020 року, вже дорівнюють 1288016,7 млн. грн.. Абсолютне відхилення між кінцем аналізуючого періода і початком становить + 603273,3 млн. грн., при цьому відносне відхилення дорівнює + 46,84%.

Видатки зведеного бюджету України становлять у 2016 році – 835589,8 млн. грн., у 2017 році – 1056759,9 млн. грн., у 2018 році – 1250173,6 млн. грн., у 2019 році – 1370113 млн. грн., у 2020 році – 1595289,7 млн. грн.. При цьому абсолютне відхилення між кінцем аналізуючого періода і початком становить + 759699,9 млн. грн., а відносне + 47,62%.

За даними рис.2.1 всього доходів державного бюджету та зведеного бюджету України в період 2016 – 2020рр. в млн. грн. і рис. 2.2 всього видатків державного бюджету та зведеного бюджету України в період 2016 – 2020рр. в млн. грн., а також таблицею 2.1. дефіцит бюджетів України в період 2016 – 2020

років можна зробити такий висновок, що в Україні дефіцит бюджетів, як зведеного так і державного, адже видатки перевищують доходи.

Таблиця 2.1.

Дефіцит бюджетів України в період 2016 – 2020 років

Назва / Рік		2016	2017	2018	2019	2020
Зведений бюджет України	млн.грн.	54682,6	42093,8	67788,5	84316,4	223944,3
	% ВВП	2,29	1,41	1,9	2,12	5,34
Державний бюджет України	млн.грн.	70130,2	47849,6	59247,9	78049,5	217096,1
	% ВВП	2,94	1,6	1,66	1,96	5,18

Створено автором на основі додатків 1 і 2.

Дефіцит Зведеного бюджету України в період з 2016 року по 2020 рік має хвилеподібну криву і у 2016 році він становить 54682,6 млн. грн., що дорівнює 2,29 % ВВП, потім у 2017 був спад, протягом наступних трьох років дефіцит зростав і на кінець 2020 року він досяг позначки 223944,3 млн. грн., що дорівнює 5,34% ВВП.

Дефіцит Державного бюджету України має таку ж хвилеподібну пряму, як і у Зведеного бюджету, і у 2016 році він досяг 70130,2 млн. грн., що дорівнює 2,94% ВВП, а у 2020 році цей показник становить 217096,1 млн. грн., а також 5,18% ВВП.

Дефіцит, як Зведеного бюджету України так і Державного бюджету у 2020 році побив десятирічний максимум – це можна спостерігати на додатках 1 і 2.

Нинішня криза, пов'язана з пандемією, в Україні може спричинити невиконання бюджету та зростання дефіциту понад 7,5%, зростання державного боргу, зростання рівня безробіття до 10-11% [28].

Бюджетний дефіцит – це перевищення видаткової частини бюджету над доходною, що свідчить про незбалансованість бюджету, а це, в свою чергу – нестача бюджетних коштів для фінансування потреб держави у плановому році.

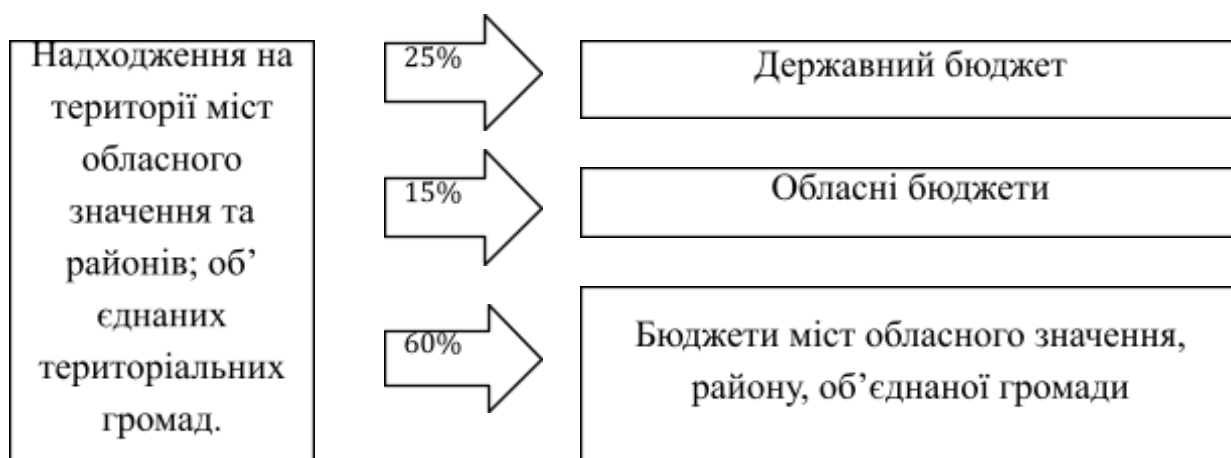
Причини виникнення бюджетного дефіциту:

- розбалансованість та кризові явища у функціонуванні економіки;
- непослідовність в інвестиційній та інноваційній політиці держави;
- зменшення доходів держави в умовах фінансової кризи;
- неефективність фінансово-кредитних зв'язків;
- політична криза;
- недосконалість законодавчої бази;
- нецільове та неефективне використання бюджетних коштів;
- інфляційні процеси в країні;
- зростання боргу (зовнішнього, внутрішнього);
- зростання обсягів тіньової економіки;
- низький рівень життя громадян;
- надзвичайні обставини тощо.

Проблема дефіцитності бюджету є досить актуальною для України. Класичними напрямками скорочення дефіциту бюджету є збільшення доходів бюджету, зменшення його видаткової частини, зовнішні і внутрішні запозичення, емісійний дохід. Проте необхідно враховувати позитивні і негативні заходи застосування кожного з них та виробляти всередині кожного з цих інструментів ефективні заходи зі стимулювання зменшення дефіциту бюджету в Україні.

Скорочення обсягів бюджетного дефіциту насамперед пов'язане з удосконаленням системи доходів бюджету та механізму їхньої мобілізації. На загальнодержавному рівні доцільно модернізувати структуру доходів бюджету. Основними напрямками зміцнення дохідної бази бюджетів могли б бути: розширення податкової бази, збільшення кількості платників податків, зниження податкового навантаження, спрощення механізму адміністрування податків, стабілізація нормативно-правової бази та прийняття нового Податкового кодексу України; поступове скорочення податкових пільг; попередження ухилення від сплати податків, інших податкових правопорушень та виникнення у суб'єктів господарювання податкового боргу [29].

На рис. 2.3 схематично представлено розподіл бюджету України за різними сферами.

Створено автором [30]

Рис. 2.3. Розподіл бюджету України за різними сферами

Далі представлена таблиця 2.1 динаміка податковий і неподаткових надходжень в Державному Бюджеті України за 2016 – 2020 роки у млн. грн...

Податковими надходженнями визнаються:

- 1) податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості:
 - податок на доходи фізичних осіб;
 - податок на прибуток підприємств;
- 2) рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів;
- 3) внутрішні податки на товари та послуги:
 - акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів;
 - акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів;
 - податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування);
 - податок на додану вартість з імпортних товарів;
- 4) податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції:
 - ввізне мито;
 - вивізне мито;

5) збори на паливно-енергетичні ресурси;

6) інші податки та збори.

Неподатковими надходженнями визнаються:

1) доходи від власності та підприємницької діяльності;

2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності;

3) інші неподаткові надходження;

4) власні надходження бюджетних установ.

Таблиця 2.2.

**Динаміка податковий і неподаткових надходжень в Державному
Бюджеті України за 2016 – 2020 роки у млн. грн..**

Назва	2016	2017	2018	2019	2020
податкові надходження	503879,4	627153,7	753815,6	799776	851115,6
неподаткові надходження	103635,2	128402,3	164676,5	186684,2	212946,9

Створено автором на основі додатків 3,4,5,6,7.

За даними таблиці 2.2 можна сказати, що податкові надходження зростали так само як і неподаткові надходження протягом аналізованого періоду, який становить 5 років: 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 рік. Податкові надходження у 2016 році становлять 503879,4 млн. грн., що на 347236,2 млн. грн.(абсолютне відхилення) менше, ніж у 2020 році, а у 2020 році - 851115,6 млн. грн.. Відносне відхилення податкових надходжень дорівнює + 40,79% в порівнянні кінець 2016 року і кінець 2020 року.

Неподаткові надходження в Державному Бюджеті України становлять на кінець 2020 року 212946,9 млн. грн., що на 109311,7 млн. грн.. (абсолютне відхилення) більше, ніж у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року, у 2016 році - 103635,2 млн. грн.. Відносне відхилення неподаткових надходжень дорівнює + 51,33% в порівнянні кінець 2016 року і кінець 2020 року.

За даними додатків 3-7 спостерігається, що податкові надходження у Державному бюджеті України протягом аналізуючого періоду коливалися в межах від 79,06% у 2017 році до 81,76% у 2016 році від загального обсягу Державного бюджету. А неподаткові надходження були в межах 16,19% у 2017 році до 19,79% у 2020 році, також від загального обсягу Державного бюджету України.

Виходячи з всього вище перерахованого в Україні дефіцит бюджету для його подолання потрібно запровадити такі заходи:

1. посилити контроль за використання державних коштів, як на державному рівні так і на місцевому;
2. створити сприятливі умови для ведення бізнесу, що призведе збільшення кількості робочих місць, також збільшуються доходи бюджету із податків;
3. скоротити видатки;
4. запровадження виваженої податкової політики, яка допоможе підвищити функціонування різних галузей виробництва, що призведе до збільшення доходів бюджету України.

2.2. Динаміка та структура податкових надходжень до Зведеного бюджету України

Для стабільного і процвітаючого розвитку держави – Україна, необхідні ресурси і фінансові в тому числі, за допомогою яких будуть вирішуватись нагальні проблеми нашої держави.

Зведений бюджет України — сукупність всіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України. До зведеного бюджету України входять державний бюджет України, бюджет АР Крим та місцеві бюджети [3].

Згідно з офіційною статистикою податкові надходження становлять приблизно 80% всіх надходжень Зведеного бюджету України, тому виникає необхідність дослідити це питання. У табл. 2.2 наведемо склад та динаміку

податкових надходжень до Зведеного бюджету України у 2016-2020 рр. в млн. грн..

Таблиця 2.3.

**Склад та динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету
України у 2016-2020 рр. в млн. грн..**

Назва/Рік	2016	2017	2018	2019	2020
всього податкових надходжень	650781,7	828158,8	986348,5	1070321,8	1136687,2
податок на доходи фізичних осіб	138781,8	185686,1	229900,6	275458,5	295107,3
податок на прибуток підприємств	60223,2	73396,8	106182,3	117316,8	118471,8
податок на додану вартість	235506	313980,6	374508,2	378690,2	400600,1
акцизний податок	90122,5	115448,6	126757,8	130753,3	146681,4
податки на міжнародну торгівлю	5000	3000	27076,6	30086	30460,5
рентна плата	46608,4	51132,3	50086,9	52024,9	57112,6
місцеві податки та збори	42261,5	53282	61026,4	73575,3	75686,2
інші податки	4998,7	4700,6	4923,4	6093,9	5397,1

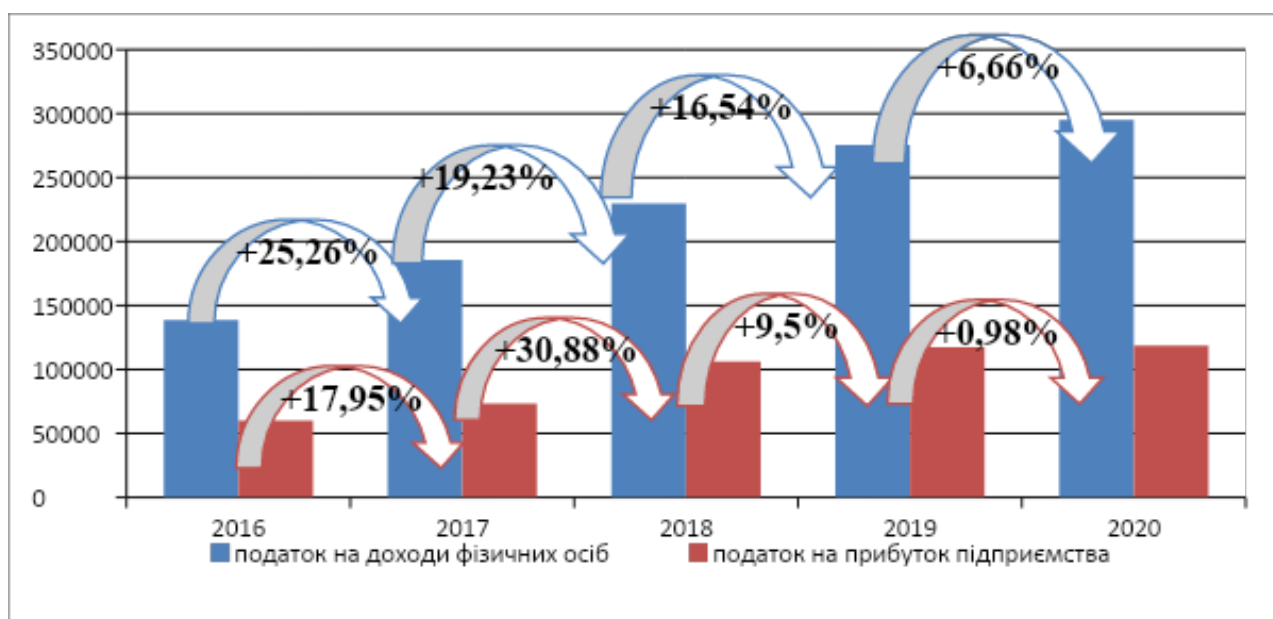
Створено автором на основі додатків 8,9,10,11,12.

Для того щоб детально проаналізувати табл. 2.3 склад та динаміку податкових надходжень до Зведеного бюджету України у 2016-2020 рр. в млн. грн.. нам потрібно визначити абсолютне та відносне відхилення за попередній та звітний рік (табл. 2.4.).

За даними таблиці 2.3. і таблиці 2.4. можна зробити такі висновки:

1. За аналізуючий період (2016 – 2020 роки) спостерігається чітке зростання податкових надходжень до Зведеного бюджету України.
2. Всього податкових надходжень у 2016 році дорівнює 650781,7 млн. грн., що на 485905,5 млн. грн. менше, ніж в аналогічний період у 2020 році, а також цей показник зріс на 42,75% в порівнянні 2020 рік і 2016 рік.
3. Потрібно зазначити, що на сьогоднішній день податок на дохід фізичних осіб, а також податок на прибуток підприємств становить 18%. Ставна

даного податку на території України почала зменшуватися з 2011 року, адже велика кількість українських приватних підприємств пішла в тінь, щоб не платити податки. В наслідок зниження ставки податку зросла кількість податкових надходжень, що є добре як для держави так і для її громадян. На рисунку 2.4 видно, що податок на дохід фізичних осіб і податок на прибуток підприємств зростає протягом аналізуючого періода, але відсоток зростання (відносне відхилення) у 2019 році і 2020 році знизився, у зв'язку з всесвітньою пандемією COVID – 19, в порівнянні з попередніми роками і становить: податок на дохід фізичних осіб +16,54% і 6,66% відповідно; податок на прибуток підприємств +9,5% і 0,98% відповідно.

Створено автором на основі додатків 8,9,10,11,12.

Рисунок 2.4. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємства у 2016-2020 рр.

Таблиця 2.4.

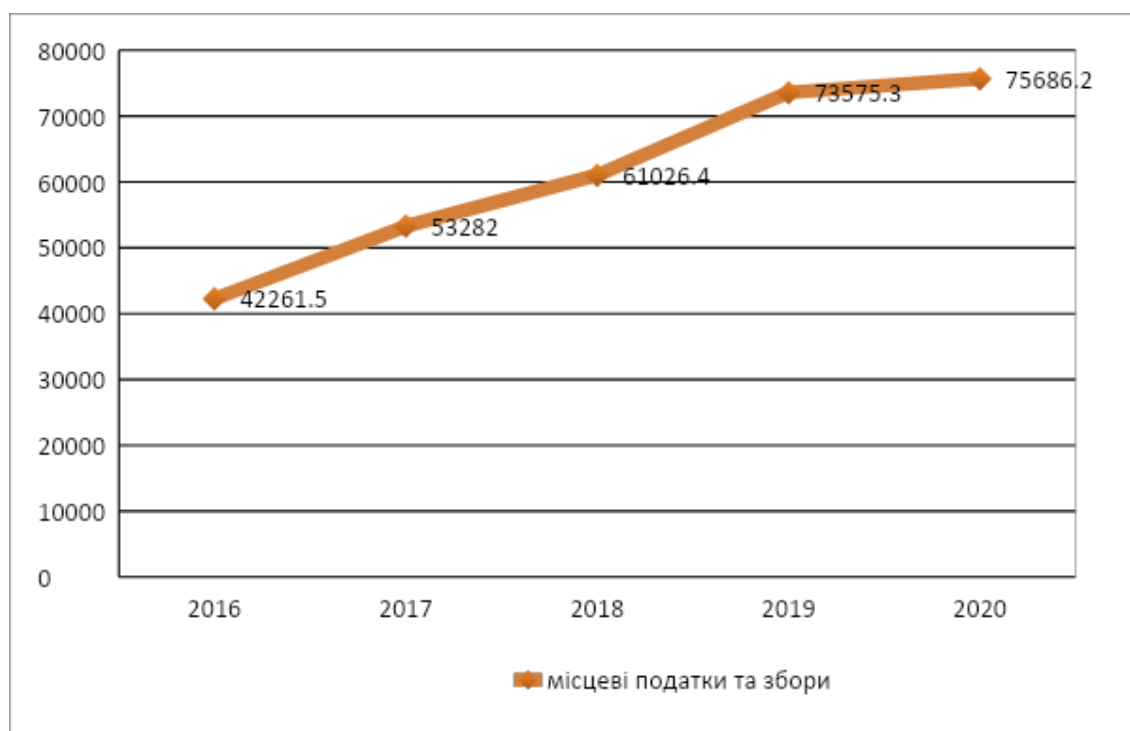
Абсолютне та відносне відхилення податкових надходжень до Зведеного бюджету України у 2016-2020 рр.

Назва/Рік	2017/2016		2018/2017		2019/2018		2020/2019		2020/2016	
	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
всього податкових надходжень	177377,1	21,42	158189,7	16,04	83973,3	7,85	66365,4	5,84	485905,5	42,75
податок на доходи фізичних осіб	46904,3	25,26	44214,5	19,23	45557,9	16,54	19648,8	6,66	156325,5	52,98
податок на прибуток підприємств	13173,6	17,95	32785,5	30,88	11134,5	9,5	1155	0,98	58248,6	49,17
податок на додану вартість	78474,6	25	60527,6	16,16	4182	1,10	21909,9	5,47	165094,1	41,21
акцизний податок	25326,1	21,94	11309,2	8,92	3995,5	3,06	15928,1	10,86	56558,9	38,56
податки на міжнародну торгівлю	-2000	-66,67	24076,6	88,92	3009,4	10,	374,5	1,23	25460,5	83,58
рендна плата	4523,9	8,85	-1045,4	-2,09	1938	3,73	5087,7	8,91	10504,2	18,39
місцеві податки та збори	11020,5	20,68	7744,4	12,7	12548,9	17,06	2110,9	2,79	33424,7	44,16
інші податки	-298,1	-6,34	222,8	4,53	1170,5	19,21	-696,8	-12,91	398,4	7,38

Створено автором на основі додатків 8,9,10,11,12.

4. Податок на додану вартість (податок на додану вартість з вітчизняних товарів та податок на додану вартість з імпортованих товарів) становить у 2016 році 235506 млн. грн., а у протягом 2017-2019 років він зростає і у 2020 році - 400600,1 млн. грн., абсолютне відхилення становить 165094,1млн. грн., а відносне 41,21%.
5. Акцизний податок (акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів та акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів) зростає протягом всього аналізуючого періода і становить у 2020 році 146681,4 млн. грн., що на 56558,9 млн. грн. більше від 2016 року, відносне відхилення 38,56% в порівнянні 2020 рік та 2016 рік.
6. Податки на міжнародну торгівлю на кінець аналізуючого періода, тобто кінець 2020 року становлять 30460,5 млн. грн., відносне відхилення в порівнянні 2020 рік і 2016 рік становить 83,58%.
7. Рентна плата протягом аналізуючого періода то зростала, то спадала, при цьому найнижчий показник становить 46608,4 у 2016 році, а найвищий показник дорівнює 57112,6 млн. грн. у 2020 році.
8. Місцеві податки та збори зростають протягом всього аналізуючого періода, тобто від 2016 року до 2020 року, на початку аналізуючого періода становлять 42261,5 млн. грн., що на 33424,7 млн. грн. більше, ніж у 2020 році, а відносне відхилення 44,16%. Для чіткого розуміння, як місцеві податки та збори ведуть себе протягом аналізуючого періода дивимося рисунок 2.5., де наочно показана пряма зростання.
9. Інші податки протягом аналізуючого періода то зростають, то спадають, при цьому найнижчий показник становить 4700,6 млн. грн. у 2017 році, найвищий показник дорівнює 6093,9 млн. грн. у 2019 році.

Отже, можна зробити загальний висновок, що майже всі податкові надходження у Зведеному бюджеті України зростають кожен рік протягом аналізуючого періода, але їх недостатньо, щоб покрити дефіцит бюджету.

Створено автором на основі додатків 8,9,10,11,12.

Рис. 2.5. Динаміка надходження місцевих податків та зборів до Зведеного бюджету України за 2016 – 2020 роки у млн. грн..

Далі у табл. 2.5. розглянемо структуру податкових надходжень за 2016-2020 рр. та зробимо відповідні висновки.

Таблиця 2.5.

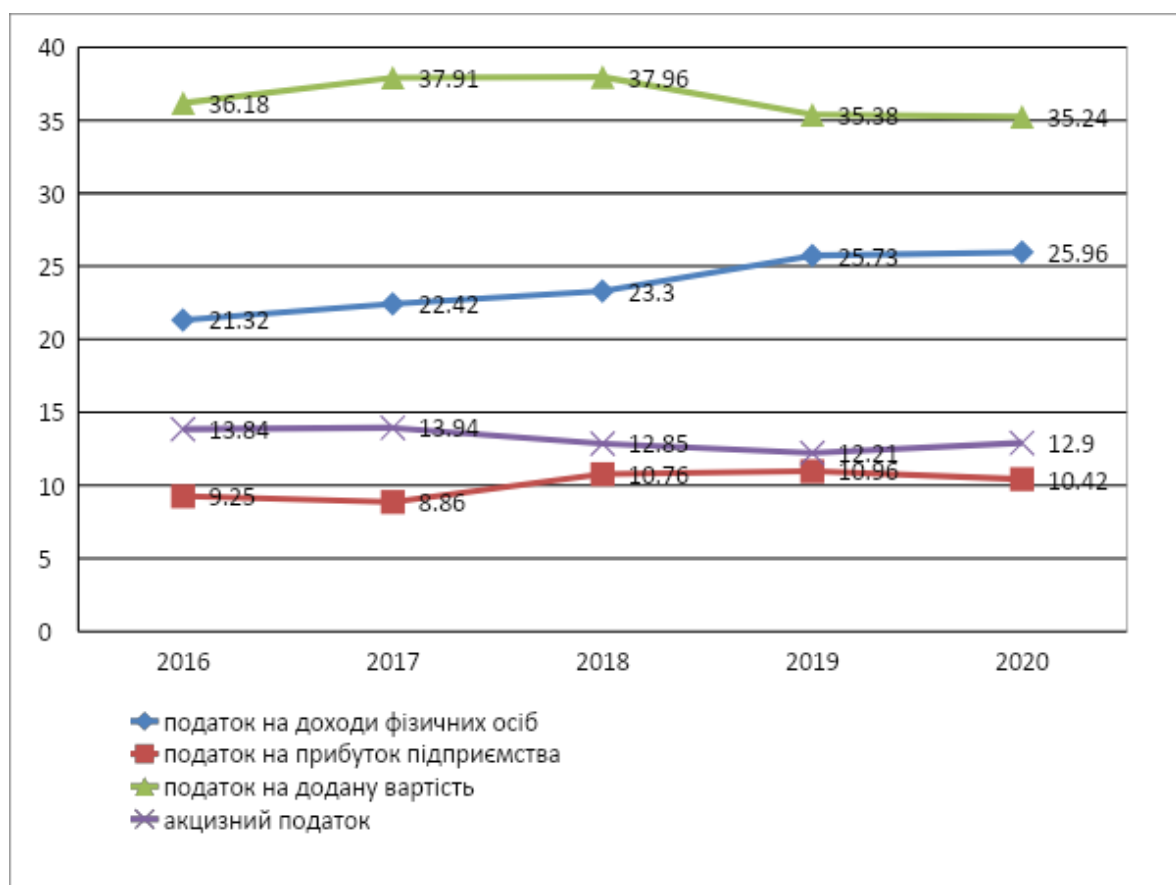
**Структура податкових надходжень до Зведеного бюджету України у
2016-2020 рр., %**

Назва/Рік	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016
всього податкових надходжень	100	100	100	100	100	0
податок на доходи фізичних осіб	21,32	22,42	23,30	25,73	25,96	4,64
податок на прибуток підприємств	9,25	8,86	10,76	10,96	10,42	1,17
податок на додану вартість	36,18	37,91	37,96	35,38	35,24	-0,94
акцизний податок	13,84	13,94	12,85	12,21	12,90	-0,94
податки на міжнародну торгівлю	0,76	0,36	2,74	2,81	2,67	1,91
рендна плата	7,16	6,17	5,07	4,86	5,02	-2,14
місцеві податки та збори	6,49	6,43	6,18	6,87	6,65	0,16
інші податки	0,76	0,56	0,49	0,569	0,47	-0,29

Створено автором на основі додатків 8,9,10,11,12.

За даними таблиці 2.5. можна сказати, що структурі податкових надходжень до Зведеного бюджету України найбільшу питому вагу займає податок на додану вартість. Даний податок коливається в проміжках від 35,24% у 2020 році до 37,96% у 2018 році, абсолютне відхилення складає від початку аналізуючого періода до кінця -0,94% у зв'язку з тим, що податкові надходження зменшилися у 2020 році, бо зросли надходження податку на доходи фізичних осіб. Зокрема, частка останніх дорівнювала 25,96% у 2020 році, що на 4,64% більше від 2016 року.

Для ясності загальної картинки на рисунку 2.6. графічно показано динаміку основних чотирьох податків Зведеного бюджету України, які займають вагому частку всіх податкових надходжень.

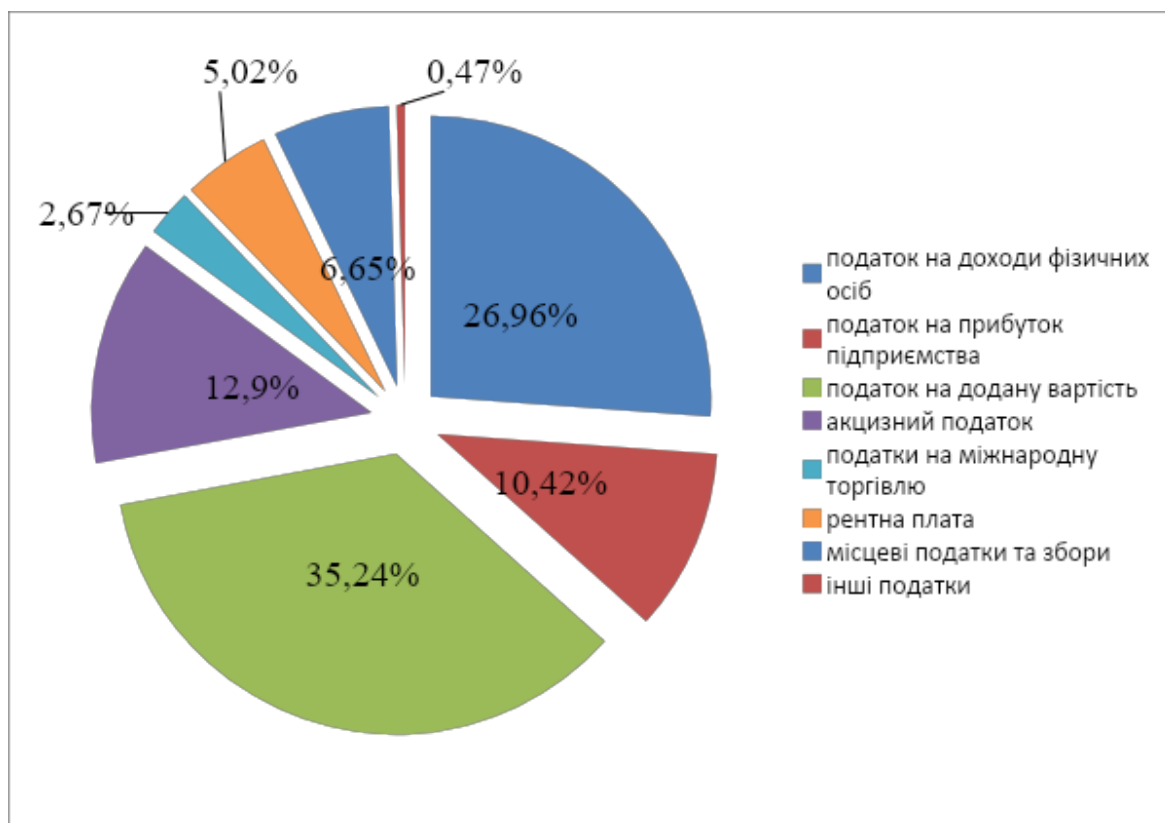
Створено автором на основі додатків 8,9,10,11,12.

Рис. 2.6. Динаміка часток ППІ, ПДФО, ПДВ та акцизного податку за 2016 – 2020 роки, %

Далі розглянемо акцизний податок та податок на прибуток підприємств, які також мають вагомий питоми вагу. Частка акцизного податку складає у 2016 році 13,84, що на 0,94% більшу від 2020 року, тому у 2020 році акцизний податок становить 12,90%. Частка податку на прибуток підприємств становить у 2020 році 10,42, що на 1,17% більше від початку аналізуючого періода. Незважаючи на зменшення ставки оподаткування прибутку підприємств, яке відбулося у 2011 році, надходження зростали протягом 2017 – 2019 років, але у 2020 році «ковід пандемія» трішки змінила дану тенденцію. У зв'язку з тим, що зменшилася ставка податку підприємства почали виходити з тіні, що вдало впливає на економіку України. Всі інші займають менше 10% питомої ваги податкових надходжень у Зведеному бюджеті України, тому вони особливо не впливають на структуру податкових надходжень.

Для чіткого розуміння структури податкових надходжень на рис. 2.7. відобразимо її графічно за 2020 р.

За даними рисунка 2.7. ми наочно бачимо, що в Зведеному бюджеті України переважають 4 види податкових надходжень: податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок і податок на прибуток підприємств. У зв'язку з цими даними податок на додану вартість дорівнює 35,24%, податок на доходи фізичних осіб 26,96%, акцизний податок 12,9% та податок на прибуток підприємств 10,42%. Ці чотири види податка займають майже 86% всіх податкових надходжень до Зведеного бюджету України у 2020 році. А остальні 14% все ж вони є і про них потрібно також сказати: 6,65% займають місцеві податки та збори; 5,02% становить рентна плата; 2,67% займають податки на міжнародному торгівлю; 0,47% дорівнюють інші податки, ці всі показники залежать від загальної кількості податкових надходжень у Зведеному бюджеті України.

Створено автором на основі додатків 8,9,10,11,12.

Рис. 2.7. Структура податкових надходжень до Зведеного бюджету за 2020 р., %

Отже, після проведеного аналізу податкових надходжень Зведеного бюджету України можна зробити ряд висновків:

- розміри податкових надходжень щороку зростають, окрім 2020 року у зв'язку з пандемією COVID – 19, бо більшість підприємств були на карантині, тому зменшилося виробництво, звільнялись працівники і т.д.;
- Зведений бюджет України складається на 80% з податкових надходжень;
- аналіз дослідження показав, що потрібно удосконалювати податкову систему України таким чином, щоб збільшилася кількість податків і в свою чергу зменшився податковий тягар;
- основі податкових надходжень Зведеного бюджету складає чотири податки – це податок на додану вартість, податок на дохід фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств.

2.3. Проблеми та недоліки існуючої податкової системи країни

На даний час Україна потребує значних змін в усіх сферах нашого з Вами життя. Однією з таких сфер є податки, а зокрема податкова система України, адже від неї напряду залежить фінансовий рівень життя громадян і конкурентоспроможність самої держави на міжнародному рівні, тимпаче Україна планує стати членом Європейського Союзу.

На сьогодні можна виділити такі основні недоліки податкової політики України:

1. Суперечливість та недосконалість податкового законодавства. Наше податкове законодавство має схожість з європейським законодавством, але тільки в назвах податків. Неоднозначність тлумачення податкового законодавства негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання, а також знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів.

2. Складна система адміністрування, немає цілісності інформаційного простору і призводить до дублювання деяких функцій – це означає, що середній час витрачений на підготовку, подання звітності та сплати податків в Україні складає 350 год., у той час як у середньому по Європі - 232,7 год.

3. Відсутність в Україні достатнього науково-практичного досвіду в стратегічному плануванні та управлінні податковою політикою, тому держава йде шляхом експериментального пошуку кращих варіантів податкової системи та здійснює багато помилок в податковій політиці.

4. Високий рівень податкового навантаження. Податки в Україні є не інструментом збільшення конкурентоспроможності від малих, середніх підприємств до держави в цілому, а інструментом пригнічення. Тому що система формування доходів України має в основному фіскальний характер, а регулююча функція податків не є орієнтованою на стабільний економічний розвиток. Це означає, що держава не враховує інтересів суспільства, громадян та підприємців, в наслідок цього зменшується ділова активність в країні, банкрутують підприємства, підтримується тіньова економіка, скорочуються

робочі місця, зменшується добробут населення і все через те, що правлячі владні структури враховують лише свої інтереси. І виходячи з цього конкурентоспроможність української податкової системи значно нижча, ніж податкова система в країнах Європейського Союзу.

5. Не ефективне співвідношення між малим, середнім та великим бізнесом. Відомо, що в країнах Євросоюзу, діє оптимальне співвідношення між малими, середніми та великими підприємствами. Саме таке оптимальне співвідношення і сприяє збільшенню економічного розвитку в країні та формуванню більш конкурентних умов для здійснення господарської діяльності. Натомість в Україні діє спрощена система оподаткування, а вона призводить до зниження мотивації підприємницької діяльності, незацікавленості суб'єктів господарювання у зміні свого статусу як суб'єктів, що мають право використовувати спрощену систему оподаткування, через що уповільнюється їх розвиток і все це призводить до дроблення середніх та великих підприємств.

Рис. 2.8. Найбільші перешкоди для ведення малого та середнього бізнесу

в 2019 році [83, с.15]

За даними рисунка 2.8. можна зробити висновок, що в 2019 році ТОП - 5 основними перешкодами для малих та середніх підприємств (МСП) є складність законодавства 49,2%, корупція 44,6%, низька купівельна спроможність споживачів 40,1%, брак фінансових ресурсів 39%, складність адміністрування податків 31,6%.

В продовж попередніх років ситуація змінювалася і дана динаміка наведена нижче:

- «Війна на Сході України» послідовно зменшує свій вплив на роботу МСП (в 2015 — 28%; 2016 — 20%; 2019 — 5,6%);
- «Низька купівельна спроможність споживача / Низький попит» демонструє повільне покращення ситуації (в 2015 — 39%; 2016 — 59%, 2019 — 40,1%);
- «Складність адміністрування податків / Податкове адміністрування та бухоблік» залишається приблизно на одному рівні (2015 — 26%; 2016 — 27%; 2019 — 31,6%);
- «Брак кваліфікованої робочої сили / Брак кваліфікованих працівників» демонструє негативну динаміку (2015 — 13%; 2016 — 20%; 2019 — 29,4%);
- «Корупція» — той показник, який вразив РБО негативною динамікою (2015 — 23%; 2016 — 23%; 2019 — 44,6%) [83, с.16].

Як не сумно про це писати, але у 2020 році до всіх вище перерахованих перешкод додалася всесвітня пандемія COVID – 19, яка ускладнила життя мільярдів людей на планеті Земля.

6. Недосконалість механізму розподілу податкових надходжень між міськими, регіональними, державним бюджетами, що призводить до нераціональності використання бюджетних коштів і не використання бюджетних коштів в тих галузях, які дійсно цього потребують, хоча Україна почала активно працювати з цим питання впродовж останнього року.

Отже, в податковій системі України є багато проблем, які потрібно вирішувати вже сьогодні для вдалого економічного розвитку суспільства. По-перше, ставка податку висока, що призводить до тінізації підприємств, тому зараз основне завдання – це зменшення податкового навантаження, при цьому знайти баланс між тягарем і вигодами оподаткування. По-друге, це подвійне оподаткування.

Подвійне оподаткування виникає під час обкладання одним і тим же або аналогічним податком одного об'єкта оподаткування чи окремого платника податків за один і той же проміжок часу [31].

Проблему вирішення подвійного оподаткування займалися багато вчених, таких як Путренко А.М., Дубовик О.Ю., Федосов М.В., Дем'янчук Ю.Г., Вдовічено Л.І. та багато інших. Кожен з даних вчених тлумачив вираз «подвійне оподаткування» - це дворазове чи багаторазове стягнення податку з одного об'єкта оподаткування, але для ясності картини далі наведені чіткі тлумачення даного виразу від кожного з вчених.

Путренко А.М. – Подвійне оподаткування – обкладання одного податкового об'єкта або окремого платника тим самим (чи аналогічним) податком за один податковий період [32,с.16].

Дубовик О.Ю. – Подвійне оподаткування – обкладання одного податкового об'єкта або окремого платника тим самим чи аналогічним податком за один податковий період [33,с.190].

Федосов М.В. – Подвійне оподаткування – оподаткування одного податкового об'єкта окремого платника одним (або аналогічним) податком з один і той самий проміжок часу (зазвичай, протягом податкового періоду). Це випадки, коли об'єкт податку або платник оподатковується в межах однієї або декількох фіскальних юрисдикцій податком певного виду більше, ніж один раз [34,с.511].

Дем'янчук Ю.Г. – Подвійне оподаткування – це дворазове чи багаторазове оподаткування податком чи податками одного і того ж суб'єкта оподаткування [35,с.95].

Вдовіченко Л.І. – Подвійне оподаткування – це неодноразове (подвійне) обкладання об'єкта оподаткування (податкової бази) або конкретного платника одним і тим же самим податком (чи подібним) за певний (однаковий) податковий період, яке виникає внаслідок неузгодженості правового регулювання діяльності держави у сфері оподаткування [36,с.46].

Класифікується подвійне оподаткування на зовнішнє та внутрішнє.

- Зовнішнє або міжнародне подвійне оподаткування являє собою обкладання податками однієї особи по відношенню до однієї бази в більш ніж двох державах за один і той же період. Як правило, кожна держава намагається максимально всіма можливими засобами збільшити власні податкові надходження, і, як наслідок, виникають випадки багатократного міжнародного оподаткування.
- Внутрішнє подвійне оподаткування - подвійне оподаткування, коли один і той самий податок стягується на рівні різних адміністративно-територіальних одиниць однієї держави. Цей вид подвійного оподаткування виникає в рамках національної податкової системи.

Внутрішнє подвійне оподаткування можна поділити на горизонтальне і вертикальне. Під останнім розуміють сплату однакового податку на державному та місцевому рівнях. Прикладом існування такого виду оподаткування може бути Швеція, де сплачується як місцевий, так і державний податок на доходи. Ця ситуація свідомо планується державою з метою мобілізації додаткових фінансових ресурсів. Горизонтальне подвійне оподаткування виникає з причини різниці у визначенні об'єкта оподаткування на одному адміністративному рівні. Яскравим прикладом такого виду подвійного оподаткування є США. Законодавство цієї країни по податкам на доходи суттєво відрізняється у визначенні об'єкта оподаткування в різних штатах. В одних штатах об'єктом оподаткування є доходи громадян, які вони отримали в межах цього штату. В інших – тільки ті доходи, які виникли за межами штату. А в третіх

оподатковуються всі доходи осіб, що проживають або працюють у штаті, і отримані ними як у самому штаті, так і за його межами.

В Україні прикладом внутрішнього подвійного оподаткування може бути одночасне оподаткування юридичних осіб та їх акціонерів податком на прибуток підприємств та податком на доходи фізичних осіб [31].

Щодо законодавчого аспекту уникнення подвійного оподаткування, відповідно до статті 103 Податкового кодексу України, застосування правил міжнародного договору України здійснюється шляхом звільнення від оподаткування доходів із джерелом їх походження з України, зменшення ставки податку або шляхом повернення різниці між сплаченою сумою податку і сумою, яку нерезиденту необхідно сплатити відповідно до міжнародного договору України [37,с.103].

У міжнародній практиці були вироблені способи і методи усунення подвійного оподаткування, які являють собою основу механізму податкового регулювання. На сьогодні виділяють два основні способи усунення подвійного оподаткування:

- односторонні заходи, передбачені національним податковим законодавством, які застосовуються владою даної країни без узгодження з іншими державами;
- багатосторонні заходи, які реалізуються за допомогою міжнародних угод та конвенцій про уникнення подвійного оподаткування.

В Україні, як і в інших державах, поєднуються обидва ці заходи, які доповнюють один одного, але не можуть бути взаємозамінними.

Для того, щоб уникнути подвійного оподаткування, громадяни, які отримують доходи за межами України, повинні підтвердити статус податкового резидента України.

Резидентом може бути визнаний не тільки громадянин України. Особа може вважатися резидентом і в тому випадку, якщо такий суб'єкт має тісні економічні та особисті зв'язки в Україні. Наприклад, визнати резидентом можуть особу, що займається підприємницькою діяльністю та платить єдиний

податок на території України, або якщо тут постійно проживають члени її родини.

Якщо особа має подвійне громадянство, то з метою оподаткування цей суб'єкт буде вважатися громадянином України, який має право на зарахування податків, що були сплачені за кордоном.

Якщо доходи на території України отримує фізична або юридична особа-нерезидент, то такий суб'єкт повинен обов'язково пред'явити довідку, яка підтверджує, що він є резидентом держави, з якою укладено міжнародний договір. Через відсутність такого документа, потрібно буде заплатити цей податок до бюджету України. Слід пам'ятати, що реєстрація податкового резидента діє один рік з дня її видачі [38].

Отже, подвійне оподаткування в нашій державі, як в цілому у світі має негативний характер, адже впливає на збільшення податкового навантаження на об'єкта оподаткування. Як вже говорилося раніше збільшення податкового тиску має негативний характер економіку країни, наслідок цього постає питання усунення подвійного навантаження для всіх країн світу.

Як вже говорилося раніше лівову частку грошових потоків знаходиться в тіні, тож потрібно дослідити це питання.

Далі розглянемо рисунок 2.9. Порівняльний аналіз. Річні обсяги і вплив на Державний бюджет України схем ухилення та уникнення оподаткування.

Як бачимо, лівову частку "тіні" становлять офшорні схеми і митні порушення. Порушення ж, пов'язані із спрощеною системою оподаткування, попри їх масовість, не перевищують десятої частини від усього дослідженого обсягу.

Це може здатися неймовірним. Зазвичай поняття "тіньова економіка" асоціюється саме з малим бізнесом. Мовляв, великій компанії важко працювати неофіційно. До того ж, у неї є бухгалтерський облік, а часто й акціонери зацікавлені у прозорості. Однак це справедливо хіба що для розвинених країн, хоча навіть там є проблема приховування прибутків з використанням офшорів попри стимули до їх відображення у звітності. Що ж казати про інші країни, де

чимала частка великого бізнесу зрощена з владою і може робити майже все, що заманеться [84].

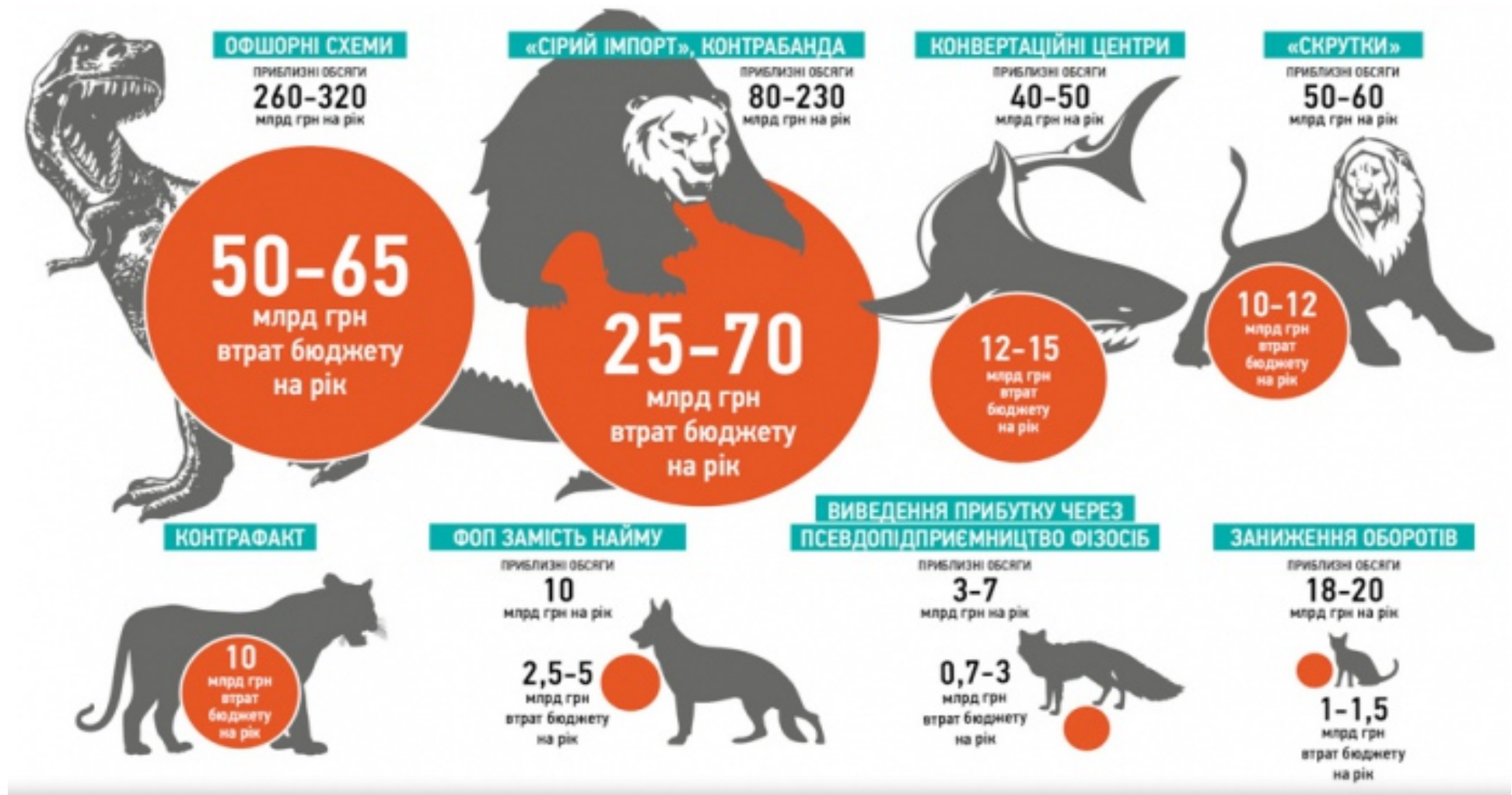

Рис. 2.9. Порівняльний аналіз. Річні обсяги і вплив на Державний бюджет України схем ухилення та уникнення оподаткування [84].

Ще одна важлива відмінність нашої тіньової економіки — це її офіційність. У більшості випадків, з якими доводиться мати справу політикам та експертам в різних частинах світу, йдеться про цілком неофіційну діяльність.

Натомість в Україні зареєструвати суб'єкт підприємницької діяльності нескладно, а спрощена система оподаткування добре працює як засіб компромісної детінізації: податки помірковані, адміністративний тиск зведений до мінімуму.

Тому навіть у малому бізнесі існують переважно офіційно зареєстровані підприємства та фізичні особи-підприємці, за винятком хіба що будівництва, де для офіційної роботи потрібні дозвільні документи.

Кількість таких чистих "тіньовиків" зростає при кожному погіршенні умов роботи за спрощеною системою оподаткування, адже відмовитися від офіційної реєстрації не означає відмовитися від заробітку, хіба що на користь трудової еміграції.

Гірше тіньової зайнятості може бути тільки відсутність будь-якої роботи або ж суто кримінальна "робота". Саме це є найпершою альтернативою, якщо йдеться про дрібні масові порушення. Особливо небезпечно це може бути сьогодні, зважаючи на мрії та дії північно-східного сусіда щодо дестабілізації України.

Прогрес у боротьбі з "тінню", отже, підвищення податкових надходжень, повинен супроводжуватися зниженням податків для сумлінних платників, адже головна причина "тінізації" — це завищений рівень загального податкового навантаження [84].

Підсумовуючи варто зазначити, що завдання протидії тінізації економіки України особливо гостро постає за умов сучасних геополітичних викликів, євроінтеграційних процесів. Окреслені вище напрями протидії тінізації економіки України формують основний сутнісний базис для подальшої розробки комплексного плану детінізації економіки України. Протидія тінізації економіки України вимагає проведення поліпредметних досліджень, розробки комплексної стратегії протидії у співпраці із зарубіжними партнерами,

насамперед з метою використання їх позитивного досвіду у боротьбі з цим загрозливим для національної безпеки явищем [85].

Висновки до розділу 2

Провівши в даному розділі аналіз сучасного стану податкової системи України можна зробити такі висновки:

1. Доходи і видатки у Державному бюджеті України, а також у Зведеному бюджеті зростають протягом всього аналізуючого періода, і станом на кінець 2020 року дані показники є такими:
 - доходи: 1076016,7 млн. грн. Державний бюджет та 1376661,6 млн. грн. Зведений бюджет України;
 - видатки: 1288016,7 млн. грн. Державний бюджет та 1595289,7 млн. грн. Зведений бюджет України.
2. Проаналізувавши видатки і доходи вияснилося, що в Україні існує дефіцит бюджету, як Державного так і Зведеного. У період 2016 – 2019 років дефіцит в обох бюджетах був у проміжках від 2,94% ВВП до 1,41% ВВП. За дванадцять місяців 2020 року дефіцит Державного бюджету України досяг позначки 5,18% ВВП, а Зведеного бюджету України становить 5,34% ВВП, що є рекордними показниками за останні десять років. Даний дефіцит пов'язують з пандемією COVID – 19, яка заповонила всю планету.
3. Податкові надходження займають приблизно 80% від всіх надходжень, як у Державному бюджеті України так і у Зведеному бюджеті України.
4. У податкових надходження Зведеного бюджету України основну частину займають чотири податки:
 - податок на додану вартість, який коливається в межах від 35,24% (400600,1 млн. грн.) у 2020 році до 37,96%(374508,2 млн. грн.) у 2018 році, ці відсотки залежать від загальної кількості податкових надходжень за певний рік;

- податок на дохід фізичних осіб, який коливається в межах від 21,32% (138781,8 млн. грн.) у 2016 році до 25,95% (295107,3 млн. грн.) у 2020 році, ці відсотки залежать від загальної кількості податкових надходжень за певний рік;
- акцизний податок, який коливається в межах від 12,21% (130753,3 млн. грн.) у 2019 році до 13,94% (115448,6 млн. грн.) у 2017 році, ці відсотки залежать від загальної кількості податкових надходжень за певний рік;
- податок на прибуток підприємств, який коливається в межах від 8,86% (73396,8 млн. грн.) у 2017 році до 10,96% (117316,8 млн. грн.) у 2019 році, ці відсотки залежать від загальної кількості податкових надходжень за певний рік;
- всі інші податкові надходження не досягають 10% позначки, тому не суттєво впливають на Зведений бюджет України.

5. Основними перешкодами для ведення малого і середнього бізнесу є:

- складність законодавства;
- корупція;
- низька купівельна спроможність споживачів
- брак фінансових ресурсів;
- складність адміністрування податків;
- особисто мене вразило найбільше, що «Війна на Сході України» послідовно зменшує свій вплив на роботу МСП (в 2015 — 28%; 2016 — 20%; 2019 — 5,6%) – це означає, що війна, яка триває понад сім років, для нашого суспільства стала буденністю, люди та держава сприймають це нормою і з кожним прожитим роком все менше і менше приділяють цьому питанню уваги.

6. Подвійне оподаткування в нашій державі, як в цілому у світі має негативний характер, адже впливає на збільшення податкового навантаження на об'єкта оподаткування. Але влада України за останні

роки почала активно боротися з подоланням такого явища, як подвійне оподаткування.

7. Ще одним недоліком в нашій країні є тіньова економіка, через яку бюджет України недоотримує тисячі мільярдів гривень на рік. Боротьба з тонізацією української економіки вимагає детальний досліджень і розробки стратегій на основі закордонного досвіду і за допомогою іноземних партнерів.

Після детального аналізу сучасної податкової системи України, виявилось ряд недоліків та проблем, які ми будемо вирішувати в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Шляхи та напрямки реформування податкової системи України

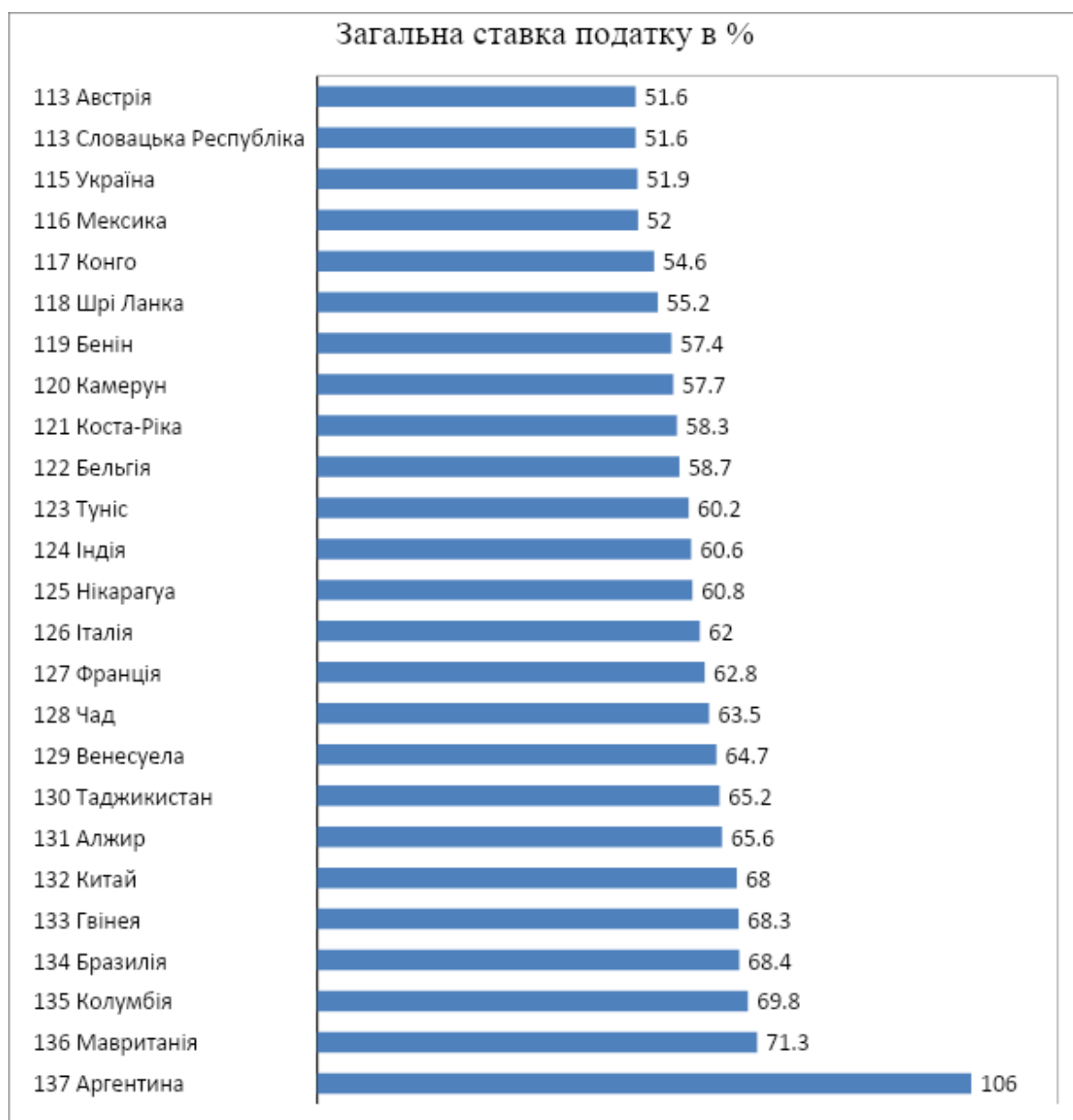
Податки є складною й надзвичайно впливовою на всі економічні явища та процеси фінансовою категорією. На сьогодні роль податків як регулятора економіки зростає. Держава шляхом встановлення ставок податків та їх видів стимулює чи обмежує розвиток окремих галузей або сфер економіки. Так, звільняючи від оподаткування суми, що йдуть на технологічний розвиток виробництва, а саме на інновацію та модернізацію, держава сприяє науково-технологічному потенціалу. Таким чином, держава через регулювання податками може впливати на ефективність і стабільність економічного розвитку. Податкова політика держави має забезпечити виконання таких завдань, як встановлення оптимальних податків, які не стримуватимуть розвиток підприємництва, та забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб.

Проте, на відміну від країн Європейського Співтовариства податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Існуюча система формування державних доходів відображає недосконалість перехідної економіки та має переважно фіскальний характер. Ринкове реформування економіки супроводжувалося неодноразовими спробами удосконалити податкову систему шляхом прийняття окремих законодавчих актів, що були недостатньо адекватними стану економіки, характерними рисами яких є неузгодженість окремих норм, наявність значних обсягів тіньових оборотів [39].

На підтвердження, того що українська податкова система знаходиться в не найкращій ситуації свідчить індекс глобальної конкурентоспроможності.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) – глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum). Для складання документа

аналітики враховують безліч даних. В тому числі, рівень корупції, інфляції і стабільності політики в різних країнах. Одним з ключових показників є розмір податків, які платять як приватні особи, так і представники бізнесу. Саме за даним показником Україна увійшла в ТОП-25 країн з найвищими податками, серед 137 країн, посівши 23 місце – 51,9 % прибутку йде на сплату податків (total tax tare, % profits) [2] рис. 3.1..

Створено автором на основі додатка 13.

Рис. 3.1. Топ-25 країн з найвищим рівнем оподаткування відповідно до Індексу глобальної конкуренції, дані на кінець 2016 року

Виходячи з цього Податковий Кодекс України набув чинності з 1 січня 2011 року, з плином часу він досі залишається нестабільним і, навіть, в деякій мірі суперечливий.

У зв'язку з цим, у вітчизняних реаліях актуалізується:

- об'єктивна і усестороння оцінка стану систематизації податкового законодавства;
- визначення подальших напрямів у сфері його кодифікації;
- визначення найбільш юридично обґрунтованих способів його реалізації;
- розробка можливих змін в адмініструванні окремих податків та зборів [40].

Це все призводить до підривання авторитету з боку Президента України, Верховної Ради і всієї управлінської гілки влади в нашій країні.

Податкова система України має певний дисонанс, в тому що в нашій державі низький рівень життя громадян, а високі ставки податків і для людей сплата податків – це додаткове навантаження.

В Україні навантаження податкового тиску направлені на підприємства (прибуткові). Керівники підприємств шукають напрямки отримання податкових 21 пільг. В результаті пільгами користуються підприємства та галузі, у яких є потужності й можливості подолати кризу, розвиватися в довгостроковому пільговому режимі оподаткування для збільшення показників конкурентоспроможності національної економіки. Підприємства з ринковою орієнтацією – потребують фінансування для освоєння нових ринків, технологій, продуктів, але повинні платити значну частину податків. Тому, пільги є стимулятором розвитку тіньової економіки, масштабність яких в Україні експерти оцінюють в 50% від обсягу реального ВВП [41, с. 48-49].

Результативність податкової реформи залежатиме від вирішення проблеми забезпечення ефективного та цільового використання бюджетних коштів і на цій основі — безпосереднього взаємозв'язку між обсягом сплачених податків та обсягом і якістю суспільних благ, отриманих платниками. У зв'язку з чим, податкова реформа має передбачити й удосконалення бюджетної

політики держави. Метою реформування податкової системи України має бути створення податкової системи, сприятливої для економічного зростання [39].

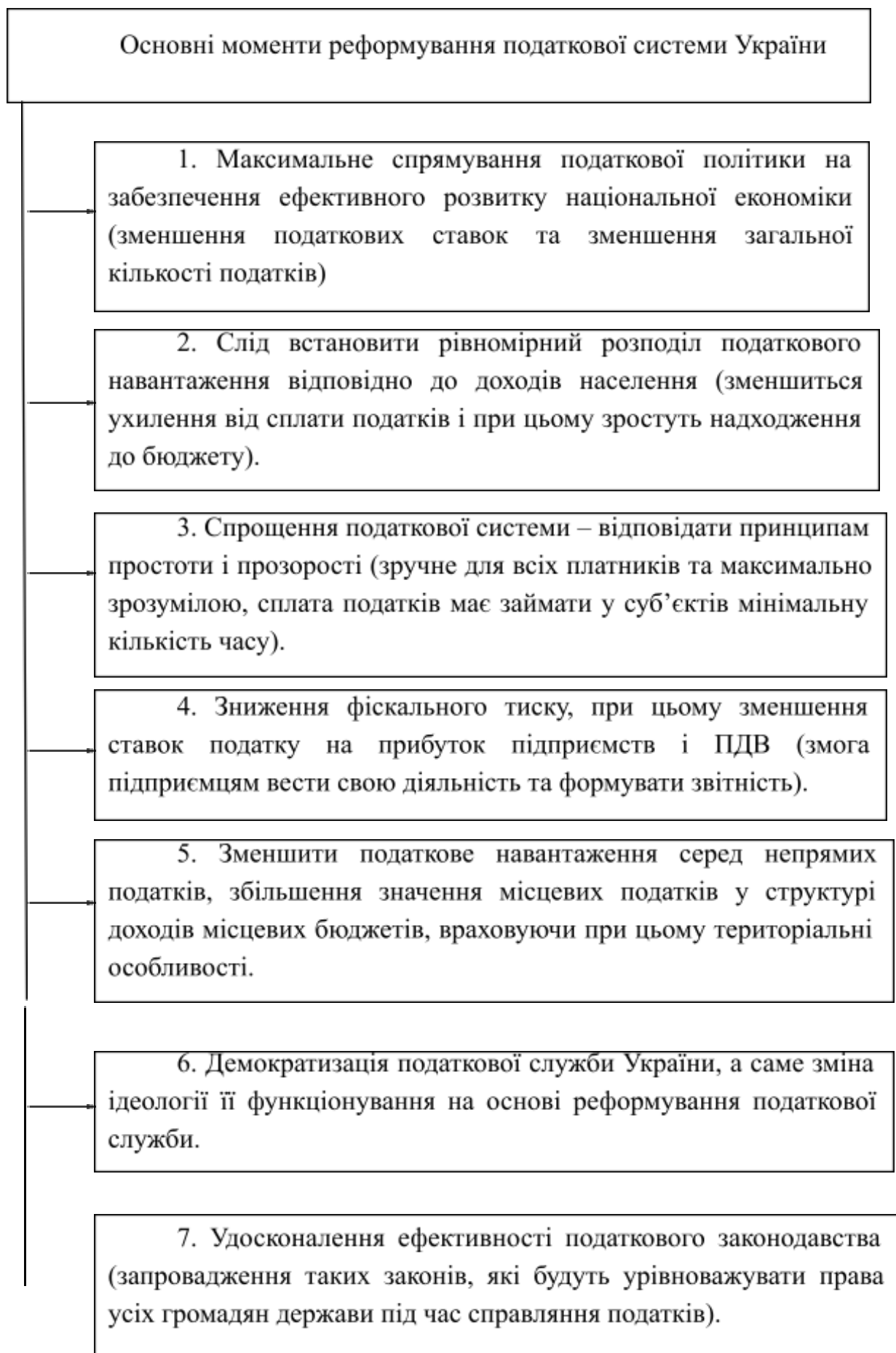

Рис. 3.2. Основні моменти та напрямки реформування податкової системи України [41, с. 49-50]

Отже, після всього вище сказаного можна зробити такі висновки:

- податки повинні сплачувати всі на рівних умовах, незважаючи на особливості для «своїх», що в українських реаліях цілком можливе;
- потрібно поступово збільшувати екологічний податок для того щоб суспільство і підприємства до цього збільшення адаптувалися. В результаті збільшення даного податку: будуть надходити більші кошти до бюджету України; запровадження новітніх технологій по очищенні повітря і стічних вод на підприємствах як великого бізнесу, так і малого; поступових перехід на електротранспорт; здорові легені України і здорова нація.;
- підтримка малого і дрібного бізнесу – це спрощена система оподаткування, оскільки вона запобігатиме безробіттю;
- Уряд України повинен запропонувати сприятливі умови праці для тих громадян, які хотіли б працювати офіційно і сплачувати податки, але за життєвими подіями не можуть це зробити;
- потрібно запроваджувати активну боротьбу з великими підприємствами, які ділять дане підприємство на декілька менших і оподатковуються за спрощеною системою оподаткування.

Все що вище перераховано і запропоновано в даному підрозділі так і залишиться на сторінках даної дипломної роботи, а от реальні кроки які пропонує наша Верховна Рада на шляху реформування податкової системи України викладені нижче.

1 липня 2021 року Верховною Радою у першому читанні прийнято за основу проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та

деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень».

Законопроектом, зокрема, пропонується:

- ставки акцизного податку на алкогольні напої, екологічного податку та рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України з урахуванням індексу споживчих цін за 2020 рік збільшити на 5 %;
- ставки рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, рентної плати за спеціальне використання води та рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів з урахуванням індексу цін виробників промислової продукції за 2020 рік збільшити на 14,5 %.
- надати право контролюючим органам стягувати податковий борг, який виник у результаті несплати самостійно визначеного платником грошового зобов'язання у податковій декларації або уточнюючому розрахунку, за рахунок готівки та/або коштів з рахунків у банках такого боржника за рішенням контролюючого органу без звернення до суду;
- встановити тимчасове обмеження (за рішенням суду) у праві виїзду керівника юридичної особи – боржника за кордон до повного погашення податкового боргу;
- запровадити оподаткування ПДФО за ставкою 18 % доходів, отриманих від продажу протягом звітного податкового року третього та наступних об'єктів нерухомості;
- встановлення обмеження бюджетного відшкодування ПДВ для платників-посередників, у разі придбання та/або імпорту товарів, що у подальшому постачаються на митній території України;
- розширення бази оподаткування за рахунок оподаткування операцій з постачання всього ринку житла (об'єктів житлового фонду), крім житла, що будується за бюджетні кошти;

- запровадження оподаткування ПДВ операцій з реалізації Національним банком України дорогоцінних металів (крім інвестиційного золота) фізичним та юридичним особам;
- скасувати пільгу з акцизного податку для платників, які здійснюють постачання електричної енергії (когенераційної та/або з відновлювальних джерел);
- обмежити накопичення запасів тютюнових виробів перед підвищенням ставок акцизного податку;
- перенести на виробників та імпортерів обов'язок сплати 5 % акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів, який на сьогодні сплачують суб'єкти роздрібної торгівлі;
- значно підвищити ставки екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, за викиди двоокису вуглецю (CO_2), за відходи для підприємств гірничої промисловості;
- розширити базу оподаткування за рахунок запровадження оподаткування земельним податком земельних ділянок, право власності на які не оформлено, але вони фактичного використовуються;
- скасувати пільги з плати за землю за земельні ділянки, надані закладам науки, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів (у разі нецільового використання земельних ділянок);
- виключити з платників єдиного податку 4 групи платників, основним видом діяльності яких є розведення свійської птиці, страусів та перепелів;
- звільнити від оподаткування військовим збором доходи, отримані платником податку у вигляді часткової або повної компенсації відсоткових (процентних) ставок, яка виплачується в рамках бюджетної програми «Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва» [86].

Дані кроки, які пропонує Верховна Рада в законопроекті «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» будемо сподіватися, що вони виведуть Україну на новий рівень економіки. Але на сьогодні даний законопроект викликав велику хвилю обурення від платників податків та критичні висловлювання від податкових експертів, які мають великі сподівання, що даний законопроект в такому вигляді як він є не буде прийнятий, адже можуть наступити катастрофічні наслідки для українського бізнесу.

3.2. Впровадження заходів з оптимізації системи оподаткування України

Ефективне перетворення та впровадження нових заходів у податкову систему України не можливе без визначення цілі та завдання, удосконаленого механізму оподаткування.

Оптимізація оподаткування – організаційні заходи в рамках чинного законодавства, пов'язані з вибором часу, місця та видів діяльності, створенням і супроводом найбільш ефективних схем та договірних взаємин, з метою збільшення грошових потоків компанії за рахунок мінімізації податкових платежів [87].

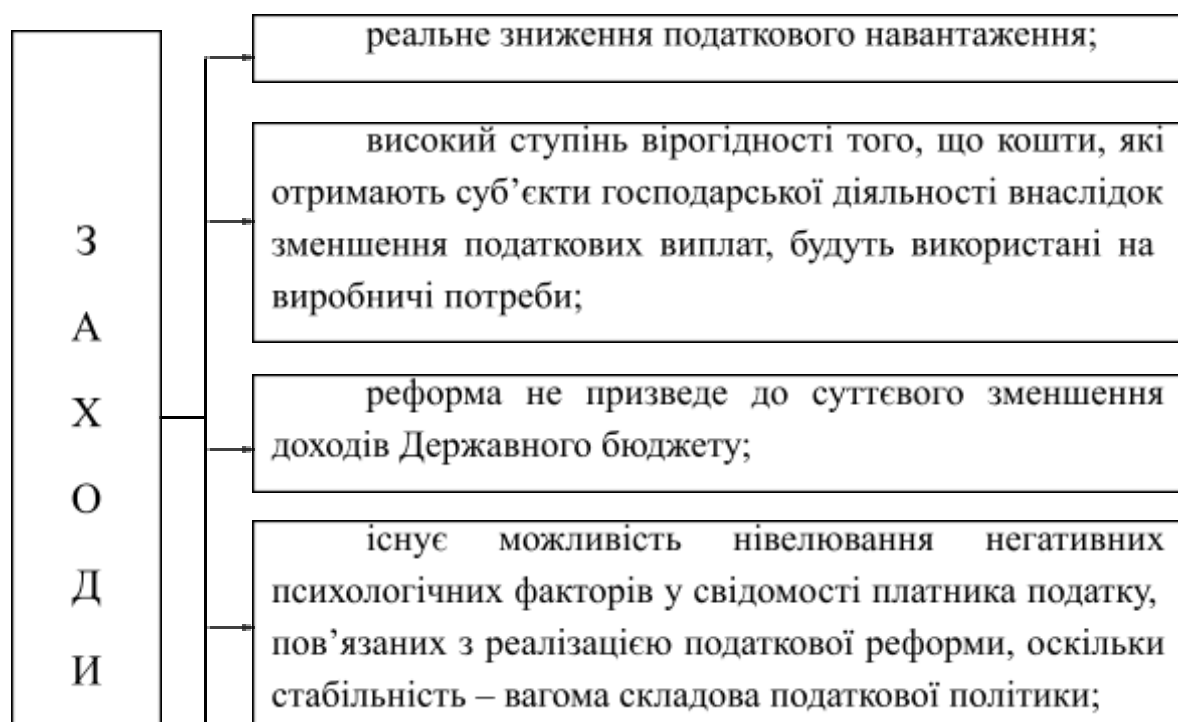

Рис. 3.3. Заходи з оптимізації системи оподаткування України [41, с. 48].

Розглядаючи податкове навантаження як економічне поняття слід зазначити, що воно пов'язане з процесами формування і використання валового і чистого внутрішнього продукту (валової і чистої доданої вартості) країни, з пропорціями його розподілу і перерозподілу. Так податкове навантаження на «ринку» державних послуг може складатися стихійно, під впливом чинника державної монополії на податки і суспільні блага, а може регулюватися і оптимізуватися в рамках державної податкової політики.

З мікроекономічної точки зору, з позиції окремо взятого підприємства, рівень податкового навантаження є індикатором доцільності ведення бізнесу взагалі і ведення його в легальному полі зокрема. В економіці будь-якої країни підприємство не зможе існувати, якщо йому доводиться віддавати у вигляді податків більше половини своїх доходів. З іншого боку, дуже мала доля доходів, сплачена у вигляді податків, не дає підприємству відчуття причетності до формування макроекономічного благополуччя в країні. Тому можливість знати і контролювати рівень податкового навантаження для будь-якого підприємства є важливим інструментом ухвалення фінансових рішень.

Оптимальний розмір податкового навантаження (тягаря) – центральна макроекономічна проблема будь-якої держави [42]. Далі в таблиці 3.1 розглянемо макроекономічні показники України за 2016 – 2020 роки.

Таблиця 3.1.

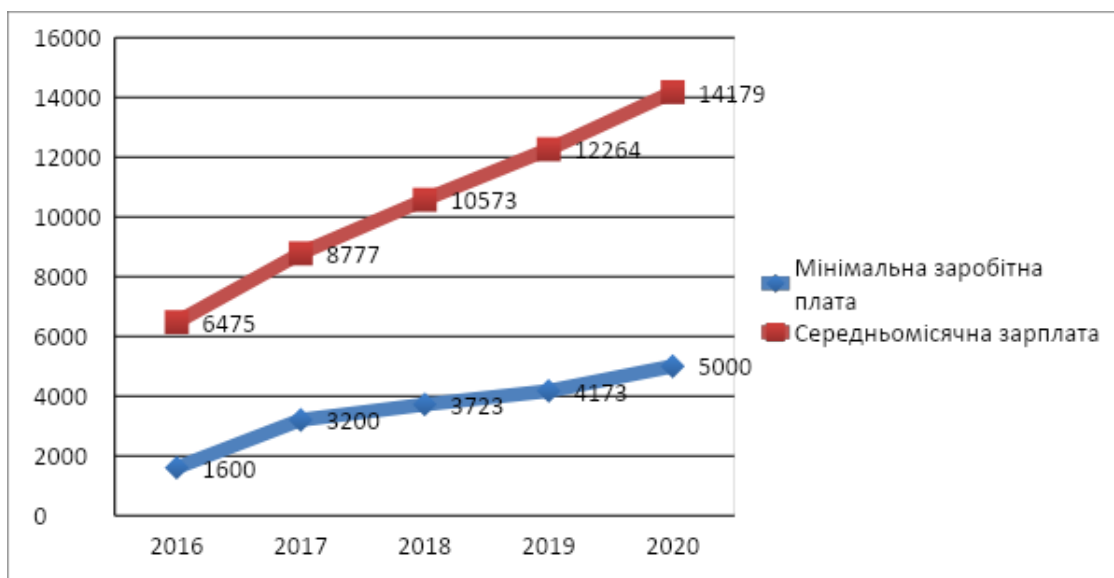
Показники макроекономічного розвитку у 2016-2020 рр.

Назва/Рік		2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016
Номінальний ВВП, млн. грн..		2383182	2982920	3558706	3974564	4194102	1810920
Реальний ВВП, млн. грн..		2034430	2445587	3083409	3675728	3818456	1784026
Мінімальна заробітна плата, грн..		1600	3200	3723	4173	5000	3400
Середня місячна зарплата, грн..		6475	8777	10573	12264	14179	7704
Обмінний курс, грн за \$ (на кінець року)		27,19	28,06	27,68	23,29	28,26	1,07
Дефіцит бюджету України	млн. грн..	-70130,2	-47849,6	-59247,9	-78049,5	-217096	-146965,9
	% ВВП	-2,94	-1,6	-1,66	-1,96	-5,18	-2,24

Складено автором на основі додатків 1, 14-25.

За даною таблицею можна зробити такі висновки:

1. Номінальний ВВП протягом аналізуючого періоду зростає, у 2016 році становить 2383182 млн. грн., що на 1810920 млн. грн.. менше в порівнянні з 2020 роком.
2. Реальний ВВП протягом аналізуючого періоду має таку ж тенденцію, що і номінальний ВВП і на кінець 2020 року становить 3818456 млн. грн..

Створено автором на основі додатків 15-20.

Рис. 3.4. Динаміка зростання мінімальної та середньомісячної заробітної плати за 2016-2020 роки в грн.

3. Мінімальна заробітна плата на початку аналізуючого періода, тобто на кінець 2016 року становила 1600 грн., а вже на кінець 2017 року вона зросла вдвоє, що дорівнювало 3200 грн.. Протягом наступних трьох років мінімальна заробітна плата поступово зростала і на кінець 2020 року досягла позначки 5000 грн., що на 3400 грн. більше від кінця 2016 року.
4. Середня місячна зарплата протягом 2016 – 2020 років поступово зростає і тут не спостерігається різкого скачка в два рази в порівнянні з мінімальною заробітною платою, на кінець 2020 року вона становить 14179 грн.. Але натомість середньомісячна заробітна плата має чіткий та прямий вектор зростання(рис.3.4.), що не скажеш про мінімальне заробітну плату.
5. Обмінний курс, один долар США на кінець 2016 року становить 27,19 грн. протягом наступних років він то зростав, то спадав і так у 2017 році дорівнював 28,06 грн, у 2018 році 27,68 грн., у 2019 році 23,29 грн., у 2020 році 28,26 грн., абсолютне відхилення в порівнянні з кінцем аналізуючого періода і з початком становить 1,07 грн..

6. Дефіцит бюджету України протягом 2016 – 2019 років становив не вище 79000 млн. грн., а у 2020 році він зріс до 217096 млн. грн..

Згідно з даними Рахункової палати, через невиконання плану видатків дефіцит держбюджету на 83,4 млрд грн (27,8%) менший плану і становив 217 млрд грн, що в межах встановленого у законі граничного обсягу — 298 млрд грн..

Пацкан також зауважив, що доходи державного бюджету у 2020 році становили 1 трлн 76 млрд грн, що на 9 млрд грн (0,8%) більше плану.

Голова Рахункової палати зауважив, що внаслідок недоотримання державних запозичень на 46,5 млрд грн (6,8%), не виконано і план надходжень для фінансування держбюджету на 44,8 млрд грн (6,5%).

Від державних запозичень надійшло майже 639 млрд грн (37% фінансового ресурсу держбюджету). Цей обсяг майже на 66% перевищив витрати на погашення держборгу, що призвело до його збільшення. При цьому у грудні отримано 27% загального обсягу надходжень від державних запозичень.

Від розміщення облігацій внутрішніх державних позик на внутрішньому ринку отримано 389 млрд грн, що менше плану на 22 млрд грн (5,4%).

Надходження від державних зовнішніх запозичень становили 249,5 млрд грн, що на 24,5 млрд грн, або 8,9% менше плану [43]. Всі негативні показники виникли в наслідок карантинів спричинених COVID-19.

Неординарність кризи, спричиненої поширенням коронавірусу SARS-CoV-2, полягає в тому, що її проявом є не стільки злам траєкторії розвитку, скільки суттєва зміна характеру розвитку як на макро, так і на мікрорівнях на тлі кардинальних змін способу життя суспільства. Зміни торкнулися всіх сфер життєдіяльності (спілкування / режиму роботи/ навчання тощо). А вимушене запровадження перманентних карантинних обмежень в переважній більшості країн світу і в Україні, які різнилися впродовж року своїми масштабами та термінами, зумовило безпрецедентну трансформацію поведінки економічних суб'єктів на рівні як споживання, так і виробництва,

коли домінуючими принципами мотивації стала обережність на фоні перманентної невизначеності.

Відтак, як сама пандемія, так і безпрецедентні карантинні кроки спричинили уповільнення економічного розвитку у країнах світу, у т.ч. ЄС та Україні.

Максимального негативного ефекту від жорстких протиепідеміологічних заходів в Україні було найбільш відчутно у період локдауну – у квітні-травні 2020 року. У III-IV кварталах 2020 року, зважаючи на послаблення карантинних заходів, спостерігалось певне пожвавлення економічної діяльності. В цілому за рік зменшення ВВП України становило 4,0 %, що навіть менше, ніж прогнозувала більшість експертів, але є максимально близьким до консенсус-прогнозу – 4,2% [44].

Важливо розуміти, що успішність заходів з реформування податкової системи та ефективного подолання податкових схем залежить не стільки від екстенсивних зусиль з підвищення податкового контролю, скільки від побудови надійної моделі взаємодії між платниками податків і державою, яка користуватиметься довірою обох сторін податкових взаємовідносин. Для цього потрібно забезпечити дотримання державою ключових принципів у сфері оподаткування, якими, на нашу думку, мають бути:

- справедливість (рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації);

Встановленню більш справедливої системи оподаткування в Україні сприятиме також гармонізація систем оподаткування інструментів фінансового сектору та пасивних доходів фізичних осіб. Лєвова частка доходів найзаможніших домогосподарств забезпечується за рахунок пасивних доходів, у тому числі завдяки володінню ними корпоративними правами та грошовими коштами через інвестиційні фонди, що суттєво знижує ефективну ставку податку для таких фізичних осіб. Це створює можливості для оптимізації оподаткування, у тому числі з використанням інститутів спільного інвестування, а також порушує принцип справедливого оподаткування для всіх

учасників фінансового сектору та фінансових інструментів. З огляду на це необхідно привести ставки податку на доходи фізичних осіб, отримані за рахунок дивідендів або операцій з цінними паперами (у тому числі з сертифікатами інвестиційних фондів), до рівня стандартної ставки податку на доходи фізичних осіб. Це дозволить відновити здорові пропорції оподаткування доходів і заощаджень фізичних осіб та знизити нерівність в оподаткуванні, внаслідок якої бідніші верстви населення сплачують більше податків (відносно свого рівня доходу), аніж багаті верстви.

- прозорість (обмін інформацією між податковими агентами та податковими органами; увага до суті операцій, а не до їх форми);

З початку 2020 року обсяг лише гривневої готівки в економіці України зріс на 34%, проте визначити, яка частка цього приросту зумовлена завбачливою поведінкою економічних агентів на тлі карантинних обмежень, а яка — результатом збільшення тіньового товарообороту, досить важко. В таких умовах слід стимулювати безготівкові розрахунки, у тому числі шляхом зниження лімітів на розрахунки готівкою та удосконалення системи контролю за розрахунками готівкою.

Також потребують посилення контроль за діяльністю фізичних осіб-підприємців і протидія зловживанню спрощеною системою оподаткування, бо, як відомо, поширеною є практика здійснення під прикриттям ФОПів своєї діяльності великим бізнесом і торговельними мережами. Це потребує посилення аналітичної роботи з виявлення випадків умисного «дроблення» діяльності підприємств і мереж та поширення вимог щодо використання фізичними особами-підприємцями фіскальних реєстраторів розрахункових операцій.

Ефективній роботі податкових органів сприятиме налагодження інформаційного обміну між регуляторами фінансового сектору (НБУ, НКЦПФР), банками та ДПСУ.

Значний потенціал у стимулюванні детінізації господарської діяльності мають також територіальні громади та місцеві органи влади, фінансова

спроможність яких суттєво зросла внаслідок реформи децентралізації. У липні—листопаді 2020 року середньомісячний залишок коштів на депозитних рахунках у банках регіональних і місцевих органів державного управління становив понад 10,5 млрд грн, а їх частка у фінансуванні капітальних інвестицій в Україні 2020 року зросла до 10,4%. Підвищення прозорості та ефективності використання коштів територіальних громад, у тому числі шляхом створення місцевих центрів відповідальності, сприятиме підвищенню ролі місцевих громад у забезпеченні зростання економіки та поліпшенні якості життя у регіонах.

- зручність у взаємодії з податковими органами (сплачувати податки чесно має бути вигідно, податкова служба забезпечує якісний сервіс платникам податків)

Не слід забувати і про те, що сплата податків має бути зручною для платників, і посилення контролю за несплатою податків не має збільшувати навантаження на «білий» бізнес. Податкові органи повинні запровадити автоматизовану систему ризик-контролю суб'єктів, що належать до групи підвищеного ризику, у тому числі тих, які здійснюють операції з підакцизними товарами. Удосконалення контролю за переміщенням і реалізацією підакцизних товарів без посилення навантаження на сумлінних платників податків можливе шляхом цифровізації відповідних процедур і посилення аналітичної спроможності податкових органів.

Спрощенню діяльності банків, небанківських фінансових установ і споживачів їхніх послуг та підвищенню попиту на фінансові інструменти заощаджень та інвестицій сприятиме удосконалення законодавства з питань діяльності податкових агентів під час оподаткування операцій з цінними паперами.

Ці та інші зміни, спрямовані на практичну реалізацію основоположних принципів функціонування податкової системи держави, забезпечать досягнення суспільного консенсусу у розбудові надійної та взаємовигідної моделі взаємодії держави та платників податків [45].

3.3. Механізм удосконалення структури податкових надходжень до бюджету України

Як відомо, правовідносини оподаткування, що існують в Україні, переважно засновані на фіскальній функції та, на жаль, фактично не сприяють розвитку бізнесу. Визначені в Угоді про асоціацію «Україна – Європейський Союз» стандарти податкової політики та напрями адаптації системи оподаткування України до європейських стандартів повинні насамперед базуватися на зміні нормативно-правових актів, що приймаються уповноваженими органами відповідно до стандартів та принципів ЄС, адаптації процесу адміністрування податків, а саме виробленні курсу на його спрощення та економічність, прозорості контролю за адмініструванням і справлянням податків і зборів, а також, кардинальній зміні підходів до адміністрування непрямих податків: податку на додану вартість, мита, акцизного податку.

На нашу думку, важливим елементом адаптації податкового законодавства до європейських стандартів має стати реформування Державної податкової служби, тому що, наскільки буде правильно вибудована структура даного центрального органу та його регіональних управлінь, а також підібраний кваліфікований кадровий склад, повністю залежатиме процес упровадження дієвих, як показує практика, європейських механізмів оптимізації оподаткування [46].

Далі розглянемо податкову політику на прикладі однієї з найпотужніших країн Європейського Союзу за рівнем економічного розвитку та фінансового потенціалу – Федеративної Республіки Німеччина. Досить цікавим фактом є те, що Німеччина - Батьківщина першої в світі наукової школи управління державними фінансами та фіскального адміністрування.

Як будь-яка федеративна держава, що Німеччина має не тільки складну систему адміністративного поділу та управління, але і таку ж непросту фіскальну політику. Складний історичний шлях, який довелося пройти державі,

а також орієнтир на високі соціальні стандарти стали передумовою того, що податкова система Німеччини сьогодні налічує близько 45 різних зборів. Серед них, наприклад, податок на солідарність, що з'явився після возз'єднання країни у 1990 році, покликаний згадати розрив у рівні розвитку двох республік.

Відмінною особливістю податкового законодавства ФРН є те, що структура надходжень до бюджету має три рівні: федеральний, земельна, на рівні комун [47].

Вивчивши податкову систему Німеччини можна деякі податки запровадити і у нашій країні, де б вони приносили додаткові кошти в бюджет України.

Податки, які можна запровадити в Україні:

1. Система поділу населення на класи.

Поділ населення з рівнем доходів досить поширена практика у світі. Для кожної з виділених груп держава встановлює або окремі ставки податку. Або свій перелік фінансових пільг. Успішно користується цим досвідом і Німеччина.

Тут платників податків поділили на податкові класи: шість категорій, для яких визначено різні рівні податкового збору, а також список визначено соціальних послуг.

Клас кожного платника залежить не тільки від розміру заробітку, а ще від сімейного стану, кількості дітей і навіть стану здоров'я. Для людей з високим щорічним доходом передбачений шостий клас і максимальні податкові ставки. Для самого уразливого у фінансовому плані шару населення передбачений перший клас і відповідні йому послаблення.

2. Податки на майно і перехід власності.

Придбання нерухомого майна пов'язане зі сплатою двох видів податків. Один з них перераховується в бюджет одноразово при передачі прав власності. Ставка такого збору залежить від суми угоди та становить від 3,5% до 5%. Конкретний розмір визначається федеральною земельною владою.

Після укладення угоди та придбання нерухомості або земельної ділянки у власність власнику належить щорічно сплачувати податок на майно – 1% від

початкової ціни для фізосіб і 0,6% для підприємств. Для об'єктів нерухомості з відносно невисокою оцінкою передбачена пільга у вигляді не оподаткування в розмірі 120 тисяч євро для громадян в 20 тисяч євро – для юросіб.

3. Податок на володіння автомобілем або іншим транспортним засобом.

У Німеччині дбають не тільки про соціально незахищені верстви населення і тварина, але і безпеки навколишнього середовища. Цю опіку певною мірою оплачують власники автомобілів.

В залежності від віку машини, типу та об'єму її двигуна, а також рівня показників шкідливих викидів щорічно вираховується сума транспортного податку.

Автомобілі, оснащені двигунами високого класу екологічності, звільняються від сплати зобов'язань на період від року до трьох. Орієнтованість цього збору на збереження довкілля стала причиною другого, жартівливого, назви – податок на повітря.

4. Податкові відрахування та пільги.

Соціальна справедливість у розумінні уряду ФРН полягає в тому, що жителі країни та компанії, які ведуть успішну підприємницьку діяльність і отримують високі доходи, повинні сплачувати податки за підвищеними ставками.

У свою чергу ті верстви населення, які відчують постійні або тимчасові труднощі, не повинні піддаватися фіскального гніту, а іноді навіть можуть розраховувати на додаткову фінансову підтримку. Пільгове оподаткування у Німеччині з прибуткового податку, наприклад, надається неповнолітнім, інвалідам, громадянам похилого віку, а також багатодітним та самотнім батькам.

Крім того, для тих чи інших дохід не дозволяє зараховувати себе і свою сім'ю до платників п'ятого чи шостого класу, існує система неоподаткованих та паушальних сум [47].

Паушальний платіж — одноразовий платіж, який становить фіксовану суму і не залежить від обсягів виробництва (продажу) продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням об'єкта права інтелектуальної власності [48].

Впровадження всіх цих пунктів позитивно впливало б на економіку і фінансове становище в нашій країні. Кожен громадянин України платив свої податки відповідно до рівня своїх доходів і не було б дискримінації, але при запровадженні цих пунктів потрібно подбати активно про корупційну складову даного питання, адже в нашій країні ще доволі розповсюджені такі поняття як «по-блату», «кумівство», «хабрництво» і т.д.. Для того щоб зникли поняття, які згадані раніше потрібно застосувати структуру інформаційного забезпечення роботи податкового управління як у Німеччині (рис.3.5.).

СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ ПОДАТКОВОГО УПРАВЛІННЯ НІМЕЧЧИНИ

База даних Податкового управління		
<i>Інформація I рівня</i>	<i>Інформація II рівня</i>	<i>Галузева інформація</i>
доступ до всіх податкових актів (наприклад, особистий прибутковий податок / корпоративний податок / податок на підприємницьку діяльність / майнові податки / ПДВ);	■ довідка про особисті дані з охопленням всієї території Німеччини; запит про наявність актуальних податкових рахунків по всій Німеччині (ПП, адреса, банківські реквізити, податкова історія, дані з ПДВ); ■ центральна база даних	■ дослідження щодо відповідних галузей; ■ особливості певних галузей; ■ отримання товарів; ■ традиційна бухгалтерія / касова

■ запит щодо наявності податкової заборгованості; ■ доступ до актуальних даних реєстру власників транспортних засобів.	реєстр, договір про заснування фірми, статут, список засновників) ■ база даних випадків банкрутства.	
---	---	--

Зовнішній збір інформації через інші органи державної влади	Результати пошуку інформації через Інтернет та інші інформаційні ресурси
■ доступ до даних митного управління: експортні/імпорتنі операції підприємства (суми, обсяги, продукти, постачальники, клієнти, експедитори, товари, що повертаються з-за кордону); запит щодо окремих обставин експорту/імпорту або загалом за підприємством; довідка щодо митних тарифів; ■ дані Федерального автотранспортного відомства: визначення власника транспортного засобу; історія транспортного засобу; ■ Федеральне відомство фінансового нагляду: запит щодо банкнот/ депозитів; ■ запити на отримання інформації з держав-членів ЄС; ■ Федеральне відомство з питань міжнародних податкових відносин: кваліфікація закордонних товариств (компаній) як «поштових скриньок» / доміцільованих компаній; відносини резидентів та нерезидентів; ■ Місцеві або районні управління / фонди соціального страхування: кількість зареєстрованих осіб найманої праці; обсяги споживання електроенергії та води.	■ Інтернет: інтернет-сторінка підприємства; соціальні мережі, як Facebook, Xing; історія інтернет-сторінок (archive.org); з'ясування власника домену (Denic.de/whois-search.com); ■ база даних Amadeus: широка інформаційна база щодо підприємств у Європі; рейтинг та індикатори надійності; члени правління / директори; звіти про діяльність підприємства / галузеві звіти; ■ база даних Markus: широка інформація щодо підприємств у Німеччині, Австрії, Люксембурзі; внесення до торгового реєстру; опис видів діяльності / базові фінансові дані; члени правління / директори; повідомлення ЗМІ.

Рис. 3.5. Джерела інформаційного забезпечення роботи Податкового управління Німеччини [88, с. 474]

Ще на що потрібно звернути увагу - способи відбору платників податків для проведення документальних перевірок у Німеччині.

Податковий орган ФРН на власний розсуд приймає рішення про призначення перевірок, їх терміни та обсяг. Робота з проведення контрольних перевірок організовується на основі планів, які затверджуються щорічно і щоквартально керівником податкового органу. Вищі податкові інстанції практично не беруть участі у складанні вказаних планів. Однак їм надано право самостійно проводити перевірки окремих платників податків за своїм вибором.

Передбачено два способи відбору платників податку для проведення документальних перевірок:

- випадковий відбір – передбачає вибір об'єктів для проведення контрольних перевірок на основі використання методів статистичної вибірки;
- спеціальний відбір – забезпечує цілеспрямований вибір платників податків, про яких є інформація відносно високої вірогідності податкових порушень.

При відбиранні підприємств для проведення перевірок першочергова увага надається аналізу наступних факторів:

- наявність великих змін у структурі податкового балансу підприємства порівняно з податковим балансом на момент останньої перевірки;
- сумніви щодо повноти обліку доходів підприємств (при цьому широко використовують співставлення з показниками дохідності інших відповідних підприємств);
- співвідношення вкладень приватних коштів у розвиток підприємства і обсягів вилучення матеріальних і фінансових коштів для особистого користування (переваження вкладів над вилученням протягом тривалого терміну є основою для призначення перевірки);
- інформація про порушення податкового законодавства, що надійшла від інших контролюючих організацій (податкові органи мають право отримувати інформацію про платника податків, яка відноситься до комерційної таємниці, у тому числі про банківські операції, якщо тільки

існують суттєві підстави підозрювати, що даним платником податків здійснено податкове правопорушення);

- продаж (придбання) земельних ділянок, зміни в правах користування земельними ділянками у випадку появи в результаті проведення таких операцій значних сум доходів (збитків) підприємств;
- реалізація іншого майна у великих розмірах, коли виникає сумнів щодо повноти відображення одержаних доходів у податковій декларації;
- участь у фінансово-господарській діяльності інших підприємств (наявність фінансових вкладів, цінних паперів);
- придбання, відчуження, реорганізація, припинення діяльності підприємства;
- отримання фінансових дотацій від держави, що викликають необхідність здійснення контролю за дотриманням умов державного субсидіювання;
- інформація про здійснення підприємством значних експортних (імпортних) операцій;
- попередні відрахування сум податку з обороту з точки зору дотримання підприємством умов для здійснення таких відрахувань;
- приріст майна платника податків невідомого походження.

Загалом, попри унікальну множинність і розмаїтість податкової системи, для Німеччини властивий високий ступінь збирання податків. Такий результат обумовлений декількома факторами: дисципліною і відповідальністю платників податків; національною схильністю до установленого порядку; високим рівнем професіоналізму персоналу податкової служби; докладним, якісно розробленим податковим законодавством, яке, зазвичай, виключає суперечливу інтерпретацію окремих положень, а тому зводить до мінімуму конфлікти між платниками і податковими органами з приводу змісту норм закону [89].

У процесі адаптації податкового законодавства України до принципів та вимог Європейського Союзу необхідно розглядати декілька напрямів роботи, із застосуванням знань спеціалістів у відповідних галузях:

– розробка відповідного податкового глосарія, який переважно збігається з термінологією ЄС, та затвердження його відповідників уповноваженим органом;

– адаптація правового режиму оподаткування стосовно непрямих податків, таких як мито, акцизний податок та податок на додану вартість, відповідно до нормативних актів ЄС. Як щодо процедур справляння та відшкодування, так і безпосередньо набуття статусу платника податку тощо.

Адаптація системи адміністрування та справляння податків в Україні до принципів та вимог ЄС. Це повинно включати створення прозорої системи контролю, простоту розрахунку та сплати податків і звітності, спрощення процедур для малого та середнього бізнесу [46].

Отже, все вище перераховане, на нашу думку, призведе до економічного зростання та збільшення доходів в бюджеті України. Але слід пам'ятати, що неподаткові надходження є непрогнозованими, в супеч цьому потрібно постійно працювати над удосконаленням законодавства України і бути в пошуку нових напрямків наповнення бюджету. Тому питання «Як наповнити дохідну частину бюджету?» завжди залишатиметься актуальним, тимпаче в теперішніх реаліях, коли сьомий рік іде неоголошена війна на Донбасі України і другий рік наша країна, як загалом і вся планета бориться з пандемією COVID-19.

Висновки до розділу 3

В даному розділі ми шукали основні напрямки удосконалення податкової системи України, з якого можна зробити такі висновки:

1. Перше на щоб я хотіла звернути увагу, що у 2016 році Україна ввійшла в ТОП – 25 країн з найвищими податками, де посіла 23 місце з 137 учасників і загальна ставка податку становить 51,9%.
2. У нашій країні є дисонанс в тім що низький рівень життя громадян в високі ставки податку, що потрібно змінювати.

3. В Україні податкове навантаження створюється для прибуткових підприємств, які в свою чергу ще претендують на додаткові пільги, а їм потрібно запроваджувати інноваційні технології для створення здорової конкуренції.
4. Докорінно потрібно витискати з економіки України такі поняття, як «хабарництво», «для своїх», «по-блату», «кумівство».
5. Підтримка малого і дрібного бізнесу – це спрощена система оподаткування, оскільки вона запобігатиме безробіттю, особливо на даний час в період пандемії, коли дефіцит бюджету побив десятирічний максимум.
6. Особливу увагу хотіла приділити мінімальній заробітній платі, так як механізм удосконалення структури податкових надходжень до бюджету України розглядався на прикладі Німеччини, то мінімальна зарплата там на 1 січня 2020 року становила 1584 євро, що в перерахунку дорівнює приблизно 47500 грн., натомість у нас вона становить 5000 грн.. Дані цифри показують плачевну ситуацію української економіки, з якою Україна планує вступати до Європейського Союзу.
7. Що потрібно запровадити в Україні спираючись на досвід Німеччини:
 - систему поділу населення на класи, де кожен клас сплачує свої відсотки податків від рівня заробітків;
 - податки на майно і перехід власності, де кожен сплачує за свої майно відповідно до свого статусу в суспільстві;
 - податок на володіння автомобілем або іншим транспортним засобом, тобто екологічний податок;
 - податкові відрахування та пільги, це коли є допомога нужденним;
 - організувати джерела інформаційного забезпечення роботи Податкового управління, так як це працює в Німеччині;

- щоб Податковий орган, на власний розсуд приймав рішення про призначення перевірок, їх терміни та обсяг, тоді вся документація буде в опорядкована та матиме цілісний вигляд, а також це допоможе уникати «чорної бухгалтерії».